

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Simona Kalousová

**Vybrané problémy trestní odpovědnosti
právnických osob**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 05. 08. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 144 520 znaků včetně mezer.

V Praze dne .....

Podpis .....

Simona Kalousová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla s úctou poděkovat prof. JUDr. Jířímu Jelínkovi, CSc., za odborné vedení a jeho cenné rady při tvorbě této diplomové práce.

Ráda bych také poděkovala své rodině a blízkým za jejich trpělivost a podporu nejen v průběhu vytváření této diplomové práce, ale i celé doby studia.

Obsah

Seznam zkratek	5
Úvod	6
1. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob, povaha a obecné aspekty právnických osob s vývojem trestní odpovědnosti související	8
1.1. Povaha právnických osob a vývoj jejich trestní odpovědnosti v angloamerickém systému	9
1.1.1. Prvopočátky právního postavení právnických osob	10
1.1.2. Rozvoj právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob	11
1.1.3. První případy trestní odpovědnosti právnických osob	11
1.1.4. Právnická osoba jakožto subjekt mající právní subjektivitu	12
1.1.5. Odpovědnost právnické osoby za trestné činy vyžadující zavinění	13
1.1.6. Odpovědnost právnické osoby za zabití (manslaughter)	14
1.1.7. Odpovědnost právnických osob za trestné činy s následkem smrti	15
1.1.8. Trestní odpovědnost právnické osoby v angloamerickém systému v současnosti ...	15
1.2. Povaha a vývoj právnických osob v kontinentální právní kultuře	16
1.2.1. Vývoj trestní odpovědnosti v kontinentálním typu právní kultury	17
1.3. Závěr	18
2. Povaha právnické osoby a její trestní odpovědnosti v České republice	20
2.1. Vymezení povahy právnické osoby v občanském právu	20
2.2. Vymezení právnické osoby ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob v rámci práva trestního	21
2.3. Prává trestní odpovědnost právnických osob	22
3. Přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice	24
3.1. Proces přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob	25
3.2. Důvody přijetí právní úpravy	27
3.3. Bylo přijetí právního institutu trestní odpovědnosti právnických osob nevyhnutelné?	28
3.4. Stručný přehled novel zákona č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	29
3.5. Naplňuje právní úprava institutu požadovaný cíl?	31
4. Vybrané problémy z hmotněprávní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob	32
4.1. Osobní působnost zákona	32
4.2. Věcná působnost zákona	35
4.2.1. Způsoby vymezení rozsahu kriminalizace dle zahraničních právních úprav	36
4.2.2. Rozsah kriminalizace v České republice	37
4.2.3. Obsah a systematika věcné působnosti	39

4.3.	Souběžná, nezávislá trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby	40
4.4.	Přičitatelnost trestní odpovědnosti	42
4.4.1.	Formální a materiální podmínka přičitatelnosti	43
4.4.2.	Postup zjištění přičitatelnosti jednání právnické osobě	46
4.5.	Institut zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob	47
4.5.1.	Jedná se opravdu o zproštění se trestní odpovědnosti právnické osoby?	47
4.5.2.	Vztah institutu zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob s procesněprávní částí zákona	48
4.5.3.	Povinnost právnické osoby přijmout veškerá opatření, která po ni lze spravedlivě požadovat	51
4.5.4.	Vztah ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO a odst. 5 téhož ustanovení	52
4.5.5.	Závěr	53
4.6.	Compliance program	54
4.6.1.	Jaká opatření by měl compliance program obsahovat, aby naplňoval cíl prevence a možnosti vyvinění se za jednání fyzické osoby?	54
4.6.2.	Jaké společnosti compliance programy obvykle zřizují?	56
4.6.3.	Shrnutí podstaty compliance programu	56
5.	Vymezení trestní odpovědnosti v zemích Anglie a Walesu a zhodnocení možnosti aplikace institutů systému.	58
5.1.	Právní úprava trestní odpovědnosti v Anglii a Walesu	58
5.2.	Zhodnocení potencionální použitelnosti právní úpravy trestní odpovědnosti v Anglii a Walesu na trestní odpovědnosti právnických osob v právním řádu České republiky	59
	Závěr	61
	Seznam použitých zdrojů	63
	Název práce v českém jazyce, abstrakt, klíčová slova	72
	Název práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce, klíčová slova v anglickém jazyce	75

Seznam zkratk

EU	Evropská Unie
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášena usnesením předsednictví České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
MF	Ministerstvo financí České republiky
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Úvod

Téma diplomové práce „Vybrané problémy trestní odpovědnosti právnických osob“ bylo zvoleno proto, že trestní odpovědnost právnických osob je v právním řádu České republiky velmi diskutovaným tématem, a to i po téměř devíti letech od zavedení tohoto institutu. Právní úprava doposud prošla deseti novelami, a i přes mnohé změny je považována za problematickou, nejasnou a neúplnou.

Cílem diplomové práce je vymezit problematiku právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, porovnat tento institut s institutem trestní odpovědnosti právnických osob v Anglii a Walesu a zhodnotit, zda je možné aplikovat právní úpravu Anglie a Walesu na právní řád České republiky. Země Anglie a Wales byly vybrány jako zástupci angloamerického systému i s ohledem na přímou zkušenost autora této diplomové práce ze studijního zahraničního pobytu na území Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Z důvodu obsáhlosti právní úpravy a četnosti problematických otázek se bude diplomová práce věnovat pouze vybraným problémům institutu.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. Z důvodu vymezení institutu v obou systémech bude první kapitola věnována vývoji právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v Anglii a Walesu. Dále bude vymezen vývoj institutu právní úpravy v kontinentálním systému práva. Následovat bude vymezení povahy aktuální české právní úpravy institutu trestní odpovědnosti právnických osob. S cílem identifikace problematických oblastí právní úpravy bude následovat popis procesu přijetí právní úpravy a s ním související argumenty přijetí nového institutu podporující. Zvažována bude i nevyhnutelnost institutu, na níž bude navazovat stručný přehled novel právní úpravy. Před vymezením vybraných problémů se práce pokusí kriticky zhodnotit, zda právní úprava naplňuje cíle, jež byly stanoveny v době jejího přijetí. Následovat bude podrobná analýza vybraných problémů trestní odpovědnosti právnických osob, jimiž jsou: osobní působnost zákona, věcná působnost zákona, zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnických osob s trestní odpovědností osob fyzických, institut přičitatelnosti a problematika compliance programů. Následně budou shrnuty přístupy, jimiž k institutu trestní odpovědnosti právnických osob přistupuje angloamerický právní systém, konkrétně právní úprava Anglie a Walesu. Posledním bodem diplomové práce, jenž by měl vést k naplnění jednoho ze stanovených cílů, bude zhodnocení potencionální použitelnosti právní úpravy Anglie a Walesu v právním řádu České republiky.

Zdrojem poznatků při tvorbě diplomové práce budou odborné publikace, právní předpisy a jejich komentáře, ale i odborné články a judikatura. Vzhledem ke srovnání české právní úpravy institutu s právní úpravou Anglie a Walesu bude jako zdroj sloužit i zahraniční literatura a judikatura.

1. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob, povaha a obecné aspekty právnických osob s vývojem trestní odpovědnosti související

Právnické osoby, v podobě institucí, jímž bylo umožněno právně jednat bez právního zastoupení, se objevují již v římském právu. Ačkoliv tyto právní útvary zpočátku nebyly označeny specifickým názvem a právní úprava obsahovala pouze některá práva a povinnosti, jež umožňovaly jejich existenci, lze je považovat za předchůdce současného institutu právnických osob¹. Těmto právním útvarům bylo umožněno samostatně právně jednat, ale nebylo jim umožněno samostatně jednat protiprávně². Objevují se však i názory, že kolektivní odpovědnost za protiprávní jednání bylo možné spatřit již ve středověku, kdy docházelo k trestnímu stíhání obcí či společenství více osob³. Později se tyto právní útvary označovaly jako „universitas“⁴, neboli sdružení. I dnešní výklad pojmu právnických osob se v jednotlivých právních řádech evropských zemí v rámci kontinentálního právního systému různí. V českém právním řádu je definice právnické osoby obsažena v § 20 zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je právnická osoba definována jako „*organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo jehož právní osobnost zákon uzná*“. Vývoj se různí nejen u označení právnické osoby, ale také u přístupu k její povaze. Povaha právnické osoby byla vždy diskutovanou otázkou. Jedná se o subjekt reálný nebo o subjekt fiktivní a jaké má toto vymezení důsledky? Z důvodu, že právnická osoba je konstruktem vytvořeným a abstraktním, nejsou tyto otázky snadno zodpověditelné. Zatímco dle římského práva je právnická osoba považována za fiktivní subjekt, dle práva germánského je považována za subjekt reálný, ve světě existující. Otázka, jaké praktické dopady má povaha právnické osoby, bude blíže diskutována v podkapitolách týkajících se povahy právnických osob v České republice.

---

¹ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. 252 s. ISBN 978-80-7502-339-1. s. 15

² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. s. 81

³ MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. (eds.): Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému. Praha: CODEX, 1998. ISBN 80-85963-68. s. 77

⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Op. cit., s. 81

Srovnáme-li vznik trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentálním právním systému se vznikem trestní odpovědnosti právnických osob v angloamerickém právním systému je třeba konstatovat, že i přes odlišnosti těchto dvou systémů právní úprava kontinentálního systému z úpravy obsažené v angloamerickém systému vyplývá. Tento fakt však není překvapující, a to vzhledem ke skutečnosti, že angloamerický systém je kolébkou trestní odpovědnosti právnických osob⁵. Tento zmíněný fakt je jedním z důvodů, proč bude v následujících kapitolách věnována pozornost vývoji právní úpravy v angloamerickém systému. Dalším důvodem je skutečnost, že některé mezery a otázky trestní odpovědnosti právnických osob v systému kontinentálním, s přihlédnutím k odlišnostem obou systémů, lze zodpovědět pomocí právní úpravy obsažené v systému angloamerickém. V případě, že je učiněn závěr, že odlišnosti jsou příliš velké, aby byla úprava použitelná pro kontinentální systém, je možné zohlednit četnou judikaturu, pomocí které byly mnohé nejasnosti v angloamerickém systému objasněny. V České republice je judikatura, i s ohledem na ne příliš dlouhou praxi trestní odpovědnosti právnických osob, velmi omezená a v některých oblastech dokonce zcela chybí, a to i po téměř 9 letech od zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Panují tak mnohé nejasnosti a spory ohledně úpravy obsažené v zákoně č. 418/2011 Sb., zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, o nichž bude diskutováno v následujících kapitolách.

1.1. Povaha právnických osob a vývoj jejich trestní odpovědnosti v angloamerickém systému

Angloamerický typ právní kultury obsahuje různé přístupy k trestní odpovědnosti právnických osob, které se různí nejen v právních úpravách jednotlivých států, ale i na úrovních federálních a státních. Z toho důvodu se bude práce nadále zabývat právní úpravou trestní odpovědnosti právnických osob států Anglie a Walesu, jakožto vybraných zástupců angloamerického systému právní kultury.

---

⁵ MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. (eds.): Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému. Op. cit., s. 77

1.1.1. Prvopočátky právního postavení právnických osob

Za první právnické osoby v Anglii a Walesu jsou označovány církevní právnické osoby. Církevní společnosti, jakožto právnické osoby s vnitřní organizační strukturou, jímž bylo umožněno samostatně právně jednat především z důvodu správy vlastního majetku, se v Anglii a Walesu začaly objevovat ke konci 15. století. Růst významu právnických osob a s ním související problematika týkající se právní povahy, lze datovat k 16. a 17. století, kdy se v podobě právnických osob začínají objevovat nemocnice a univerzity⁶. Právnické osoby, jakožto právní fikce nemající vůli, nemohly být morálně provinilé, a tedy nemohly páchat úmyslnou trestnou činnost. Problémem tak byla přičitatelnost protiprávního jednání osob fyzických osobě právnické. Problémem byla i fyzická přítomnost právnických osob před soudem, která byla vyžadována. Problematika fyzické přítomnosti byla vyřešena v polovině 19. století, kdy bylo právnickým osobám umožněno vystupovat před soudem písemně anebo v zastoupení osoby fyzické⁷. Přičitatelnost byla však podstatně složitějším problémem, jež se vyvíjel dlouhodobě.

Další diskutovanou otázkou byla doktrína *Ultra Vires*, dle které není možné, aby právnické osoby odpovídaly za spáchané trestné činy, neboť takovéto jednání nebylo zakotveno v zakládacích chartách právnických osob⁸. V 17. století začaly být právnické osoby zakládány z důvodu podnikání, kdy jejich právní jednání nezahrnovalo pouze správu vlastního majetku, ale i faktické obchodování s ním. Právnické osoby se tak staly právním subjektem a jejich povaha se tímto začala proměňovat, trestní odpovědnost však zůstávala beze změny a byla dovozována z *common law*⁹. V 18. století docházelo v Anglii a Walesu k rozmachu zámořského obchodu a vzniku velkých společností. Jako příklad lze zmínit akciovou společnost *South Sea Company*, která byla založena v roce 1711. Společnost vznikla pro obchod s Jižní Afrikou. Zámořské obchody obnášely velké investice a s nimi spojená stejně velká rizika. I přes rozmach vzniku nových společností, jakož i růst jejich velikosti, právní úprava zůstávala beze změny až do poloviny 19. století.

---

⁶ BRICKEY, K., F. *Corporate Criminal Accountability: A Brief History and an Observation*. In: *Washington University Law Quarterly* [online]. 1983, n. 60 [cit. 15. 5. 2020]. ISSN 2166-8000. Dostupné z: https://openscholarship.wustl.edu/law_lawreview/vol60/iss2/6

⁷ WELLS, C. *Corporation and Criminal Responsibility*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005. pp. 198. ISBN 0-19-924619-X. s. 93

⁸ KHANNA, V., S. *Corporate Criminal Liability: What Purpose Does it Serve?* In: *Harvard Law Review* [online]. 1996, n. 7. pp. 1477-1534 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1342023?origin=JSTOR-pdf&seq=1>

⁹ PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*, 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008. ISBN 978-0421894105. s. 17

1.1.2. Rozvoj právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob

V roce 1844, kdy došlo k výraznému rozvoji železničního průmyslu, byl přijat zákon o akciových společnostech¹⁰, který zakotvoval vznik akciových společností na základě registrace a byl tedy i podkladem pro vznik Rejstříku obchodních společností¹¹. Následoval zákon o společnostech s ručením omezeným v roce 1855¹² a zákon o akciových společnostech v roce 1856, který umožnil vznik společností s ručením omezeným pouze na základě sepsání společenské smlouvy určitým počtem osob a jejich registrace v Rejstříku obchodních společností. Snadný vznik společností zapříčinil ještě větší nárůst vzniku obchodních společností, který vedl ke vzniku významného postavení právnických osob ve společnosti. Změnou postavení právnických osob, jakož i rozmachem průmyslu, docházelo k častému vzniku škod a výskytu protiprávního jednání páchaného právnickými osobami. Protiprávní jednání již nebylo možné přisuzovat pouze jednotlivci, docházelo také k problémům s odhalením pachatele jakož i k problémům vymahatelnosti vysokých škod po těchto jednotlivcích. Škody byly vymáhány na základě občanskoprávních žalob, na jejichž základě obvykle nebylo možné vymoci plnou náhradu škody.

1.1.3. První případy trestní odpovědnosti právnických osob

Prvními případy, kdy byla právnická osoba trestně stíhána a následně shledána trestně odpovědnou za své jednání, byly případy porušení povinnosti. Prvním případem trestní odpovědnosti právnické osoby je případ *The Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co*, která byla shledána trestněprávně odpovědnou v roce 1842¹³. Několik let poté následoval případ *R v. Great North of England Railway Co*. z roku 1846¹⁴. Počátky trestní odpovědnosti právnických osob otevřely otázku, zda lze na právnické osoby aplikovat jeden z institutů common law, jímž je „vicarious liability“. Vicarious liability je odpovědnost v zastoupení neboli objektivní odpovědnost zaměstnavatele za své zaměstnance. Vicarious liability byla omezena na situace, kdy zaměstnanec jednal na příkaz nebo s dovořením svého zaměstnavatele, což však nemuselo být

---

¹⁰ Joint Stock Companies Act 1844

¹¹ Tamtéž

¹² Limited Liability Act 1855

¹³ BRICKEY, K., F. Corporate Criminal Accountability: A Brief History and an Observation. Op. cit., s. 402; shodně též BERNARD, T. J. The Historical Development of Corporate Criminal Liability. In: Criminology, American Society of Criminology [online]. 1984, vol. 22, n. 1. pp. 3-18 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://booksc.xyz/book/10112472/060bab>; shodně i *Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co* (1842) 3 QB 223

¹⁴ WELLS, C. Corporation and Criminal Responsibility. Op. cit., s. 87 – 89

výslovné¹⁵. Od 18. století postačovalo, aby příkaz či dovolení vyplývalo z obecných podmínek stanovených zaměstnavatelem. Do této doby byl však vyžadován příkaz ze strany zaměstnavatele. Od 19. století dokonce pro vznik odpovědnosti dle institutu vicarious liability postačovalo, že zaměstnanec jednal v rámci zaměstnání¹⁶. Výjimkou ze zákonného pravidla, dle kterého nebyla možnost liberace, byla oblast porušování veřejného pořádku¹⁷, odpovědnost za pomluvu či porušení zákonné povinnosti¹⁸. Pro porušení zákonné povinnosti bývá užíván pojem „strict liability“, tedy objektivní odpovědnost bez možnosti liberace, obvykle se vyskytující v oblasti ochrany zdraví či bezpečnosti práce¹⁹.

1.1.4. Právní osoba jakožto subjekt mající právní subjektivitu

Případ *The Pharmaceutical Society v. London & Provincial Supply Association Limited* a rok 1880 přinesl další zlom v právní úpravě týkající se právnických osob a překonal tak doposud zastávaný názor, jež byl stanoven roku 1866 případem *Ferguson v. Wilson*, a to, že právní osoba není schopná samostatně jednat, ale je schopna jednat prostřednictvím představitelů společnosti, jakožto jejích zástupců²⁰. Byť již trestní zákon²¹ v roce 1827 stanovil, že pokud situace neodporuje smyslu a účelu daného ustanovení, pojem „osoba“ zahrnuje i osobu právníkou. V praxi toto ustanovení však příliš využíváno nebylo. Tato praxe byla změněna již zmiňovaným rozhodnutím roku 1880, kdy bylo explicitně judikováno, že pod pojmem „osoba“ je zahrnuta i osoba právníká²². Vliv na změnu měl i zákon o interpretaci práva z roku 1889²³. Právní subjektivita právnických osob byla definitivně potvrzena případem *Salomon v. Salomon & Co Ltd* v roce 1897²⁴. Právní osoba tak byla ustanovena jako subjekt mající práva a povinnosti, jako subjekt způsobilý tato práva a povinnosti nabývat, vstupovat do právních vztahů, podávat vlastním jménem žaloby a vlastnit majetek.

---

¹⁵ PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*. Op. cit., s. 19 – 21

¹⁶ Tamtéž, s. 19 – 23

¹⁷ PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*. Op. cit., s. 21 – 23

¹⁸ Tamtéž, s. 23

¹⁹ Tamtéž, s. 23

²⁰ *Ferguson v. Wilson* (1866) LR 2 Ch App 77; shodně též PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*. Op. cit., s. 17

²¹ Criminal Law Act 1827

²² *Pharmaceutical Society v. London & Provincial Supply Association Limited* (1880) 5 App Cas 857; shodně: PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*. Op. cit., s. 28

²³ Interpretation Act 1889

²⁴ *Salomon v. Salomon & Co Ltd* (1897) AC 22

1.1.5. Odpovědnost právnické osoby za trestné činy vyžadující zavinění

Do počátku 20. století nebylo možné odsoudit právnickou osobu za zaviněný trestný čin, tedy za čin, který zavinění vyžadoval. Právnická osoba, jakožto fiktivní útvar, byla považována za osobu, avšak bez možnosti myslet, mít úmysl, a tudíž jednat zaviněně. Zlom v této skutečnosti učinil případ *Chuter v. Freeth Pocock Ltd* v roce 1911, kdy bylo stanoveno, že právnická osoba má schopnost věřit, či může být o určitých skutečnostech přesvědčena.²⁵

Prvním případem, kdy byla společnost odsouzena za úmyslný trestný čin, byl případ *Mousell v. London and North Western Railway* z roku 1917. Společnost byla odsouzena za falšování účetnictví za účelem krácení daně²⁶. Případy *Chuter v. Freeth Pocock Ltd* a *Mousell v. London and North Western Railway* aplikovaly doktrínu vicarious liability, avšak i na zaviněné trestné činy²⁷. Tato rozhodnutí lze považovat za prvopočátky trestní odpovědnosti vymezené tak, jak ji známe dnes i v kontinentálním typu právní kultury. Princip odpovědnosti právnické osoby i za trestné činy vyžadující zavinění byl však zakotven až v roce 1944 následujícími rozhodnutími: *DPP. v. Kent and Sussex Contractors*, *R. v. ICR Haulage Co Ltd* a *Moore v. Bresler*, kterými se odpovědnost rozdělila na odpovědnost dle vicarious liability a odpovědnost dle teorie přičitatelnosti, tedy dle teorie alter ega označované jako identifikační doktrína²⁸. Odpovědnost právnické osobě byla přičtena z jednání a úmyslu fyzické osoby, která byla jejím funkcionářem. Přesnější hranice přičitatelnosti však byly stanoveny až v případě *Tesco Supermarket Ltd v. Nattrass* v roce 1971²⁹. Společnost byla v tomto případě přirovnána k lidskému tělu a jeho nervovému řídicímu centru. Pouze jednání osoby fyzické, které lze podřadit pod jednání řídicího centra, je možné přičítat osobě právnické. Takovými osobami mohou být ředitelé společností, jednatele či kontrolní orgány. Rozhodnutí ve věci *Tesco Supermarket Ltd v. Nattrass* tak založilo doktrínu postavenou na faktu, že pouze ti, kdo řídí či kontrolují společnost, jsou společností samotnou a jejich jednání lze tak společnosti přičítat³⁰. Toto rozhodnutí bylo však vykládáno příliš restriktivně a výčet osob, jejichž jednání lze právnické osobě přičítat byl považován za taxativní. Tento názor byl změněn rozhodnutím z roku 1955, jímž byl případ *Meridian Global Funds Management Asia Ltd v. Security Commission*³¹, který stanovil, že k posouzení přičitatelnosti je

---

²⁵ *Chuter v. Freeth Pocock Ltd* (1911) 2 KB 832

²⁶ *Mousell Bros Ltd v. London and North Western Railway Co* (1917) 2 KB 836

²⁷ PINTO, A., EVANS, M. *Corporate Criminal Liability*. Op. cit., s. 34 – 36

²⁸ Tamtéž, s. 44 a násled.; Shodně též *DPP. v. Kent and Sussex Contractors* (1944) KB 146, (1944) 1 All ER 119; *R. v. ICR Haulage Co Ltd a Moore v. Bresler* (1944) KB 551, (1944) 1 All ER 691

²⁹ *Tesco Supermarket Ltd v. Nattrass* (1971) UKHL 1

³⁰ *WELLS, C. Corporation and Criminal Responsibility*. Op. cit., s. 101

³¹ *Meridian Global Funds Management Asia Ltd v. Security Commission* (1955) UKPC 5

nutné zohlednit konkrétní okolnosti případu a užít interpretace práva³². Rozhodnutí stanovilo, že jednání přičitatelné právnické osobě je jednání všech jedinců zastávajících pozice v kontrolních či řídicích funkcích, avšak toto vymezení nelze považovat za taxativní výčet³³.

1.1.6. Odpovědnost právnické osoby za zabití (manslaughter)

Stěžejním případem v této problematice je případ Great West Trains³⁴ z roku 2000, kde soud rozhodl, že právnická osoba může být odpovědná za trestný čin zabití, ale pouze za předpokladu, že je identifikována fyzická osoba, která trestný čin spáchala. Pokud tedy lze prokázat, že fyzická osoba spáchala trestný čin zabití a tato osoba je zástupcem či reprezentantem právnické osoby, pak lze takovéto jednání právnické osobě přičíst. Great West Trains stanovil také to, že určení, zda je osoba v takovéto funkci, je zřejmé ze zakladatelské smlouvy společnosti či jejích stanov.

Tímto rozhodnutím došlo tedy k určení jakési systematiky, jak určit, zda je jednání fyzické osoby osobě právnické přičitatelné. Dle této systematiky soud nejprve stanoví, zda ustanovení zákona lze uplatnit i pro právnickou osobu. Dalším krokem je identifikace osoby, která čin spáchala. Zda je její jednání přičitatelné právnické osobě napoví demonstrativní výčet stanovený v zákoně, zakladatelská smlouva či stanovy. Po zhodnocení těchto dvou oblastí je nutné přihlídnout k okolnostem konkrétního případu a struktuře právnické osoby, až pak je možné rozhodnout o trestní odpovědnosti právnické osoby³⁵.

Pro úplnost je vhodné uvést zmínku o principu delegace, který v dnešní době není v praxi příliš uplatňován. Princip delegace znamená, že fyzická osoba, jíž byl přidělen určitý úkol, určitá agenda, nemůže být zbavena odpovědnosti ani v případě, kdy tuto agendu svěří třetí osobě. Tento princip je možné uplatnit pouze u zaviněných trestných činů a byl ustanoven případem Allen v. Whitehead v roce 1930³⁶.

---

³² WELLS, C. Corporation and Criminal Responsibility. Op. cit., s. 101 – 102

³³ HUBER, B. Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). Trestní právo. Praha: ORAC. 2000, č. 9. s. 3. ISSN 1211-2860

³⁴ Případ proti Great West Trains z roku 2000 viz. PINTO, A., EVANS, M. Corporate Criminal Liability. Op. cit., s. 57 – 58

³⁵ PINTO, A., EVANS, M. Corporate Criminal Liability. Op. cit., s. 57 – 58

³⁶ Tamtéž, s. 65 – 67

1.1.7. Odpovědnost právnických osob za trestné činy s následkem smrti

Právnická osoba může být dle zákona The Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act z roku 2007 odpovědná za trestné činy, jejímž následkem je smrt. Právnická osoba je dle zákona povinna vynaložit náležitou péči o bezpečnost svých zaměstnanců. Pokud tak právnická osoba neučiní a je-li takovéto zanedbání, jež vedlo ke smrti člověka, prokázáno, pak je možné takovouto právnickou osobu stíhat³⁷. Tento zákon nahrazuje hrubou nedbalost vyplývající z common law, pouze však ve vztahu k právnickým osobám, osoby fyzické jsou nadále odpovědny dle právních principů common law³⁸. Úprava common law byla nahrazena zákonnou úpravou především z důvodu nesnadné postižitelnosti velkých společností, u kterých je identifikace odpovědné fyzické osoby problematická. Dalším rozdílem v zákonné úpravě je ten, že otázku, zda právnická osoba měla či neměla povinnost náležité péče, hodnotí soudce, kdežto v common law o této otázce rozhoduje porota. Aby nedocházelo ke zdrženlivosti právnických osob, je zde vyžadováno hrubé porušení povinnosti a k naplnění skutkové podstaty musí být splněny 3 různé požadavky. Jednání musí být provedeno subjektem v zákoně uvedeném, následkem takového jednání musí být smrt a zároveň musí dojít k hrubému porušení povinnosti náležité péče. Navíc způsob řízení vrcholným managementem musí být podstatnou složkou porušení povinnosti.

1.1.8. Trestní odpovědnost právnické osoby v angloamerickém systému v současnosti

Odpovědnost právnické osoby lze rozlišit na vicarious liability, tedy objektivní odpovědnost, která je uplatnitelná u „statutory offences“, jimiž jsou delikty, kde dochází k porušení zákonné úpravy, a na odpovědnost dle identifikační doktríny, kde je vyžadováno prokázání zavinění, které se uplatní pro „ordinary offences“, a to u zmíněných statutory offences i u „common law offences“, kde dochází k porušení úpravy common law. Existují však případy, kdy se právnická osoba může ze svého jednání liberovat. Liberace je možná v případě prokázání, že právnická osoba jednala s péčí řádného hospodáře, tedy přijala veškerá preventivní opatření, která po ní lze rozumně požadovat, aby k takovému činu nedošlo³⁹.

---

³⁷ The Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007

³⁸ MATTHEWS, R. Blackstone's Guide to the Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780199203215. s. 17

³⁹ WELLS, C. Corporation and Criminal Responsibility. Op. cit., s. 101

1.2. Povaha a vývoj právnických osob v kontinentální právní kultuře

Se vznikem právnických osob v kontinentálním typu právní kultury se začaly objevovat teorie pojednávající o jejich podstatě. Zda je právní osoba pouze konstrukt uměle vytvořeným v reálném světě neexistujícím, či zda je právní osoba osobou reálnou mající práva a povinnosti jako osoba fyzická, je otázka, která je dodnes diskutována v mnoha státech světa. Ke které teorii se daný stát přiklání, záleží na konkrétní právní úpravě daného státu. Teorie, dle které je právní osoba pouze právním konstruktem právním řádem vytvořeným, se nazývá teorie fikce. Pouze fyzická osoba může být osobou reálnou, přirozenou, osobou mající práva a povinnosti, osobou jednající a svým jednáním sebe zavazující⁴⁰.

Teorie fikce je nejstarší teorií hovořící o podstatě právnických osob. Jejím představitelem je například Friedrich Carl von Savigny. Dle Jelínka⁴¹ však již argumenty podporující teorii fikce pozbyly svého opodstatnění, a to zejména s ohledem na rozvoj společenských struktur a faktu, že právní osoba svým jednáním ovlivňuje vývoj společnosti, jakož i jednání osob fyzických⁴².

Opakem teorie fikce je teorie reality, kde je právní osoba považována za reálnou osobu ve světě fakticky existující. Právní řád zde není tvůrcem právní osoby, jak je tomu u teorie fikce. V této teorii právní osoba existuje i bez zákonné úpravy. Představitelem teorie reality je například Otto von Gierke.

Pro úplnost je důležité uvést existenci kompromisní teorie, která zahrnuje prvky jak z teorie fikce, tak z teorie reality. Dle této teorie právní osoba vzniká na základě ustanovení právního řádu, ale poté již reálně existuje, není pouze konstruktem⁴³.

Otázka, zda je právní osoba pouze konstruktem či reálně, fakticky existující osobou, je důležitou otázkou z hlediska vymezení institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Pokud je totiž právní osoba pouze fiktivním útvarem bez vůle, je nutné vytvořit konstrukt, jež bude tuto vůli nahrazovat.

---

⁴⁰ ŠELLENG, D. Právní osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 16

⁴¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3. s. 76

⁴² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 76

⁴³ ŠELLENG, D. Právní osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 16 – 17

1.2.1. Vývoj trestní odpovědnosti v kontinentálním typu právní kultury

Zárodky právnických osob lze v kontinentálním typu právní kultury spatřovat v římském právu, kdy bylo určitým útvarům umožněno právně jednat, avšak nebyly vnímány jako samotný subjekt práva. Tyto útvary měly práva a povinnosti pouze z důvodu praktického fungování a jejich existence⁴⁴, avšak tyto práva a povinnosti byly odděleny od práv a povinností členů těchto útvarů⁴⁵. Tyto útvary byly považovány za útvary založené na základě fikce a byly zastupovány svými orgány. Takovéto útvary jsou nazývány jako „universitas“⁴⁶. V římském právu platila zásada, že universitas nemohou protiprávně jednat, ale pokud ze svého protiprávního jednání získaly prospěch, pak byli nuceny tento získaný prospěch vydat⁴⁷.

Naopak germánská půda byla rozdělena mezi kmeny, následně mezi centurie a kurie, které byly odpovědné za chování svých členů. Takovéto útvary lze považovat za prvopočátky právnických osob v germánské větvi práva, avšak v tomto právu byly považovány za reálné subjekty. Právo germánské, narozdíl od práva římského, považovalo spolky za trestně odpovědné především z důvodu, že nebylo založeno na principu zavinění, ale na principu existence účinku páchaného činu. Z důvodu neexistence individuálního vlastnictví byla újma nahrazována ze zdrojů daného útvaru⁴⁸.

Delikt ní odpovědnost byla připuštěna kanonickým právem v dobách středověku a novověku. Zlomem v delikt ní odpovědnosti právnických osob byl výrok glosátora Bartoluse de Saxoferrata, který vytvořil základ pro teorii fikce. Ve výroku stanovil, že tyto útvary nemají vůli a nejsou osobami, avšak za určitých okolností jim lze jednání svých členů přičítat. Takovýto fiktivní útvar mohl být odpovědný, pokud porušil zákonem danou povinnost předcházet delikt nímu jednání členů, pokud vydal statut s protiprávní materií či za rozhodnutí schvalující protiprávní jednání již spáchané. Dílo dále rozlišovalo dva typy trestných činů: takové, které byly páchany právnickou osobou, jenž jsou nazývány pravými korporátními delikty, a takové, které páchal jedinec, tedy nepravé korporátní delikty, za něž mohla být korporace odpovědná pouze jako účastník⁴⁹.

---

⁴⁴ BERAN, K. Pojem osoby v právu (osoba, morální osoba, právnická osoba). Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-06-9. s. 15

⁴⁵ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Op. cit., s. 81

⁴⁶ Tamtéž, s. 81

⁴⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Op. cit., s. 81

⁴⁸ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 19

⁴⁹ Tamtéž, s. 20 – 21

Právní úprava francouzských zemí umožňovala stíhat útvary připomínající právnické osoby, avšak, podobně jako římské právo, považovala takovéto útvary za fiktivní. Dle Ordonnance de Blois vydaném roku 1579 mohl být takovýto útvar odpovědný za deliktní jednání v případě, že tomuto jednání předcházelo rozhodnutí učiněné kolektivně, členy spolku.

Dle uvedených skutečností lze konstatovat, že i kontinentální právní kultura prošla určitým vývojem trestní odpovědnosti právnických osob, avšak v 18. a 19. století byla deliktní odpovědnost těchto útvarů vyloučena. Za důvod odstoupení od trestní odpovědnosti právnických osob bývá považována francouzská revoluce, ale také názor Friedricha Carla von Savignioho a jeho, výše zmíněné, teorie fikce. Návrat k deliktní odpovědnosti přináší až 20. století, kdy dochází k odsouzení německých zločinných organizací. Prvním národem, který vydal komplexní právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentálním typu právní kultury bylo Nizozemsko v roce 1976. Následovala Francie, Rakousko, Belgie a postupně i další státy Evropy⁵⁰.

1.3. Závěr

Základním principem trestního práva v Anglii a Walesu je zásada trestní odpovědnosti tzv. „guilty mind“, neboli zásada způsobení trestného činu na základě zlého úmyslu. K naplnění požadavku trestní odpovědnosti musí dojít k vědomému konání či opomenutí, jež poruší povinnost právem uloženou (lat. actus reus), a již zmíněný zlý úmysl pachatele daný čin spáchat (lat. mens rea). Tedy lze uvažovat o označení těchto dvou požadavků za objektivní stránku trestného činu a za stránku subjektivní.

Tento základní princip byl však prolomen teorií strict liability, tedy jakousi objektivní odpovědností nevyžadující zavinění, jež je obvykle uplatňována u trestného jednání dotýkajícího se veřejného zájmu. Další teorií je vicarious liability, která je trestní odpovědností nepřímou neboli zástupnou. Odpovědnost je v případě této teorie právnickým osobám přičítána z jednání pracovníků právnické osoby. Působnost pojmu „pracovník“ je interpretována velmi široce, avšak jejich jednání musí spadat do působnosti právnické osoby. Naproti této teorii stojí teorie přímé trestní odpovědnosti právnické osoby nazývaná alter ego. Tato teorie je také založena na přičitatelnosti jednání osob za právnickou osobu jednajících, jedná se však pouze o osoby ve vedoucích pozicích. Jejich jednání však není nikterak dále specifikováno. I tato teorie tak

---

⁵⁰ SELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 23

umožňuje poměrně velký prostor pro vznik trestní odpovědnosti právnických osob. Nejnovější a poslední teorií je teorie identifikační. Identifikační teorie považuje právnické osoby za osoby mající myšlenky a vůli, jež jsou vyjadřovány orgány právnické osoby. Podstatou je vymezení fyzických osob, jež náleží do „nervového centra“ právnické osoby, a jejichž jednání lze považovat za jednání oné právnické osoby. Problematikou této teorie je identifikovat takovéto osoby v případě, že se jedná o velké, nadnárodní obchodní korporace.

Je-li srovnáván vývoj v kontinentálním typu právní kultury spolu s vývojem v angloamerickém systému, je zjevné, že v kontinentálním právním systému až do současnosti nebyla řešena otázka přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osobě. V germánské právní kultuře lze argumentovat odlišným přístupem, tedy považováním právnické osoby za reálný subjekt, čímž se tato kultura znatelně liší od přístupu angloamerického systému. Avšak ani římské právo, ani právní úprava francouzského království, kteří považují právnickou osobu za fiktivní subjekt, nikterak podrobně nestanovily právní rámec přičitatelnosti, na jejímž základě by bylo možné považovat právnické osoby za odpovědné.

Z důvodu pozdějšího začlenění institutu odpovědnosti právnických osob za trestněprávní jednání je tato problematika v rámci evropských zemí stále velmi diskutovaným tématem. V kontinentálních právních úpravách však lze nalézt mnohé podobnosti s právními koncepcemi angloamerického právního systému. Nelze však odhlédnout od skutečnosti, že kontinentální trestní právo je založeno na zásadě zavinění, tudíž koncepce, jež jsou založeny na objektivní odpovědnosti, nejsou pro kontinentální právní systém uplatnitelné.

2. Povaha právnické osoby a její trestní odpovědnosti v České republice

Povaha právnické osoby a příklon k teorii fikce či teorii organické je diskutovanou problematikou z důvodu, že trestní odpovědnost je založena na zásadě odpovědnosti za zavinění, tedy je odpovědností subjektivní. Právnická osoba, jakožto útvar uměle vytvořený, nemající vůli, by pak nebyla schopna tento požadavek naplnit. Z toho důvodu, bylo nutné vytvořit konstrukt, jež bude naplňovat tuto zásadu. Trestní odpovědnost právnických osob je odpovědností pravou, odvozenou od fyzických osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné, přičemž tato odpovědnost je dovozována pomocí konstruktu přičitatelnosti⁵¹. V následujících podkapitolách bude diskutováno vymezení povahy právnických osob v rámci odvětví práva soukromoprávního i v rámci odvětví práva veřejnoprávního.

2.1. Vymezení povahy právnické osoby v občanském právu

Právnické osoby v právním řádu České republiky jsou považovány za fiktivní útvary právním řádem zřízené, čímž se právní řád přiklání k teorii fikce. Tento fakt vyplývá například z důvodové zprávy⁵² k zákonu č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Ustanovení občanského zákoníku dokládající, že právnická osoba je pouze fikcí, je například ustanovení § 161 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, kde je stanoveno, že „*kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení*“⁵³. Občanský zákoník však obsahuje i odchylky od teorie fikce. Takovouto odchylkou může být například ustanovení § 20 téhož zákona, který stanovuje, že právnickou osobou je i útvar „*jejíž právní osobnost zákon uzná*“⁵⁴.

---

⁵¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 190

⁵² Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. Volební období. Tisk. 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva

⁵³ § 161 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁵⁴ § 20 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

2.2. Vymezení právnické osoby ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob v rámci práva trestního.

Byť je právní úprava právnických osob, která je obsažena v občanském zákoníku, založena na teorii fikce, právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob, tedy zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále též „TOPO“), se nepřiklání ani k organickému pojetí, kde je právnická osoba považována za reálný subjekt, ani k teorii fikce, kde je právnická osoba fiktivním subjektem⁵⁵. Ustanovení § 8 odst. 1 lze vykládat jako určitý příklon k teorii organické z důvodu, že uvádí „spáchání“ trestného činu právnickou osobou. Naopak v ustanovení § 8 odst. 2 a jeho úpravě přičitatelnosti je možné spatřit příklon k teorii fikce. Dle Dědičova komentáře, je nevyhraněnost dána nutností postihnout i právnické osoby se sídlem v zahraničí, jejichž osobní status se řídí zahraniční právní úpravou. Byť však nedochází k příklonu ani k jedné ze zmiňovaných teorií, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je, dle komentáře, založen na skutečnosti, že „*právnické osoby jsou subjekty práva odlišné od fyzických osob, jsou uměle právem vytvořeny a nadány právní osobností. Zákon stanoví, či právní jednání právnickou osobu zavazuje, resp. kdo ji při právním jednání zastupuje⁵⁶, a či protiprávní čin ji zavazuje⁵⁷. Občanský zákoník nahlíží na právnické osoby jako na subjekty umělé (fiktivní), odmítá antropologizaci právnických osob a bere za své hledisko, že právnické osoby jsou umělé lidské útvary⁵⁸ a proto v § 151 odst. 1 nepřiznává právnické osobě vlastní vůli, její vůli nahrazují členové jejich orgánů. Jedná-li proto za právnickou osobu její statutární orgán, nejde o přímé osobní jednání právnické osoby, ale o zastoupení právnické osoby⁵⁹. Neprojevují-li právnické osoby vlastní vůli, ale je-li jejich vůle nahrazována, nemohou mít ani svéprávnost ve smyslu § 15 odst. 2 OZ. Svěprávnou osobou, kterou má na mysli § 4 odst. 1 OZ, je proto člověk, nikoli právnická osoba. V plném rozsahu však domněnka uvedená v tomto ustanovení („Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.“) dopadá na fyzické*

---

⁵⁵ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3. s. 181 – 182

⁵⁶ §161-166 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁵⁷ §167 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁵⁸ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. Volební období. Tisk. 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva. s. 4 – 5

⁵⁹ § 161 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

osoby, které za právnickou osobu v právním styku jednají⁶⁰“⁶¹. Zákon navazuje na vymezení právnické osoby dle soukromého práva, avšak pouze toto vymezení není pro úpravu trestní odpovědnosti právnických osob dostačující. Důvodem je skutečnost, že se nejedná o obecné jednání, ať už jednání právní či protiprávní, ale jedná se o exces trestněprávní. Právnická osoba mající právní osobnost tak jedná pomocí svých zástupců, jež nahrazují její vůli. Právnické osoby jsou vytvořeny konstrukcí, jednání právnických osob je tedy nutno konstruovat též. Dědič v komentáři uvádí, že „z hlediska trestní odpovědnosti právnické osoby není důležité, zda a jak je v právním řádu vymezena její způsobilost samostatně právně jednat (svéprávnost), zda má svéprávnost nebo nemá, zda za ni jedná vždy zástupce nebo její statutární orgán, zda tato jednání učiněná jménem právnické osoby ji zavazují nebo nezavazují, zda jsou platná nebo neplatná.“⁶². Z hlediska trestní odpovědnosti právnických osob je totiž důležité splnění podmínek dle ustanovení § 8 TOPO. Tedy trestným činem, který je právnické osobě přičitatelný, je protiprávní čin, jež byl spáchán v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby, čin, jež spáchala osoba uvedená ve výčtu § 8 odst. 1, a jež je dle ustanovení § 8 odst. 2 právnické osobě přičitatelný⁶³. Přičitatelnosti bude podrobněji věnována pozornost v následujících podkapitolách.

2.3. Prává trestní odpovědnost právnických osob

Jedním ze zmíněných důvodů zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla nemožnost identifikovat, a tedy postihnout, fyzické osoby odpovědné za protiprávní jednání. Z důvodu naplnění tohoto cíle byla zvolena pravá trestní odpovědnost právnických osob. Nepravá trestní odpovědnost právnických osob totiž zachovává individuální trestní odpovědnost osoby fyzické, tedy umožňuje uložení sankce osobě právnické, avšak pouze v případě, že na spáchaném trestném činu spolu s osobou fyzickou participovala. Tato koncepce trestní odpovědnosti tak neumožňuje trestat právnickou osobu v případě, že nebude prokázána odpovědnost osoby fyzické, ani v případě, že nebude prokázána její participace na spáchaném trestném činu. V dopise prezidenta republiky Václava Klause, jímž byl vetován návrh zákona č. 418/2011 Sb., TOPO, byl uveden protiargument, že návrh zákona je cestou umožňující se vyhnout složitému pátrání při prokazování viny osoby fyzické⁶⁴. Je nutno podotknout, že právní úprava sice ponechává prostor

---

⁶⁰ § 159 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶¹ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Op. cit., s. 172 – 173

⁶² Tamtéž, s. 182

⁶³ Tamtéž, s. 182

⁶⁴ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 166

pro případné neuložení trestu osobě fyzické, a tedy uložení trestu pouze osobě právnické, avšak ulehčení či zrychlení procesu dokazování viny nejsou cílem právní úpravy. Cílem právní úpravy je potrestat pachatele i v situacích, kde není možné identifikovat konkrétní fyzickou osobu, která protiprávní čin spáchala. Byť je nutné souhlasit s názorem, že tento bod právní úpravy ponechává prostor pro zneužití zákona, nemožnost identifikace pachatele, jakožto konkrétní fyzické osoby, je v případě velkých korporací se složitou vnitřní strukturou velmi problematická. Touto cestou však lze nahradit škody vzniklé třetím osobám v důsledku protiprávního jednání i v případech, kdy identifikace fyzické osoby není možná. Pro úplnost vymezení povahy institutu trestní odpovědnosti je nutné zmínit i možnost vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti pro případ excessu osoby za osobu právnickou jednající⁶⁵.

---

⁶⁵ § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

3. Přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice

Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je v českém právním řádu stále neustáleným institutem, ohledně kterého zůstává otevřeno poměrně velké množství nezodpovězených otázek. Vzhledem k nedávnému zavedení institutu do právního řádu České republiky, konkrétně zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, judikturní praxe není příliš obsáhlá a velké množství otázek tak stále zůstává v praxi neřešených. Čep ve svém článku uvádí, že se judikatura k problematice trestní odpovědnosti právnických osob hojně rozvíjí⁶⁶. Vzhledem k aktuálnímu počtu případů odsouzených právnických osob za trestné činy⁶⁷, lze konstatovat, že problematika, jenž je řešena judikaturou, stoupá, ale nelze tento nárůst považovat za „hojný“⁶⁸. Jelínek uvádí, že sjednocující judikatura není dostatečná, neboť od účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, tedy od roku 2012, do 1. 1. 2019 bylo zveřejněno pouhých šest judikátů ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek⁶⁹.

Pro úplnost je však nutné dodat, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je zákonem speciálním k obecné právní úpravě, tedy k trestnímu zákoníku. Některé otázky lze tedy vykládat dle judikatury týkající se fyzických osob⁷⁰. Problematickými jsou především otázky, zda byla právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob nevyhnutelnou, zda je právní úprava optimální, zda dosahuje požadovaného cíle a co tímto cílem právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob vlastně je. Tyto otázky budou postupně diskutovány v následujících podkapitolách. Pro zodpovězení položených otázek je důležité zmínit i historický vývoj právní úpravy a v souvislosti s ním i cíle, jež byly argumentem pro přijetí trestní odpovědnosti právnických osob, jakožto nového institutu, do české právní úpravy. Na základě cílů právní úpravy, pak bude zkoumáno, zda právní úprava naplňuje vymezené cíle, či zda obsahuje mezery, jež je potřeba vyplnit.

---

⁶⁶ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Trestněprávní revue. 2018, č. 9. s. 195 – 201. ISSN 1213-5313

⁶⁷ Počty pravomocně odsouzených právnických osob: rok 2012 – 0 osob, 2013 – 3 osoby, 2014 – 22 osob, 2015 – 63 osob, 2016 – 90 osob, 2017 – 103 osob, 2018 – 120 osob. Viz. JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 29

⁶⁸ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 29

⁶⁹ Konkrétně č. 26/2013, č. 28/2015, č. 50/2015, č. 23/2016, č. 29/2017, č. 34/2017. (viz. JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 30)

⁷⁰ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 31

3.1. Proces přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob

V roce 2000 byla ministrem spravedlnosti dr. Otakarem Motejlem ustanovena komise, jež měla podat vyjádření k případnému přijetí či nepřijetí trestní odpovědnosti právnických osob. Jednoznačný závěr komise však nebyl stanoven. Ze závěru komise vyplynulo, že Česká republika není vázána žádnou mezinárodní smlouvou, jež by zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vyžadovala. O existenci závažných protiprávních jednání, jež jsou činěna právnickými osobami, nepanovaly rozpory. Rozdílné názory však panovaly vzhledem k otázce, zda je nutné toto jednání postihnout prostředky trestního práva⁷¹. Pro případ připuštění zavedení trestní odpovědnosti právnické osoby komise navrhla vymezení osobní působnosti negativním výčtem tak, jak je stanoveno v aktuální právní úpravě institutu. Komise dále navrhla vymežit rozsah kriminalizace právnických osob pomocí taxativního výčtu trestných činů, za něž je možné považovat právnické osoby odpovědné. Návrh obsahoval také souběžnou trestní odpovědnost osob fyzických a právnických i zachování principu zavinění. Problematické bylo vymezení subjektů, jejichž jednání lze právnické osobě přičítat⁷².

Komise došla k závěru, že existují dvě varianty, jak danou problematiku řešit. Právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob ponechala komise v úvahu jako jednu z možných variant řešení situace. Jako druhou variantu uvádí postih právnických osob za protiprávní jednání pomocí správního práva, muselo by však dojít k mnohým změnám právní úpravy. Rok poté se „Legislativní rada vlády České republiky přiklonila k zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob“⁷³. Návrh zákona byl však v roce 2004 vládou zamítnut⁷⁴. Jelínek uvádí, že návrh zákona byl kritizován z důvodů „nadbytečnosti, škodlivosti a směřování k přehnané regulaci a kriminalizaci podnikání, z důvodů možnosti zneužití zákona konkurencí, jakož i jeho nekvalitě, a vedení k oslabení individuální odpovědnosti i postihu třetích osob, jež se na trestné činnosti nepodílely“⁷⁵. Předmětem kritiky dále bylo stanovení objektivní odpovědnosti právnických osob bez možnosti vyvinění se a příliš široké vymezení jednání, za něž může být právnická osoba odpovědná. Kritizován byl i výčet trestných činů, jejichž spáchání lze právnické

---

⁷¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 31

⁷² MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo. 2001, č. 3. s. 12 – 14. ISSN 1211-2860

⁷³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 160 – 161

⁷⁴ JANDA, P. Trestní odpovědnost právnických osob. Právní fórum. 2006, č. 5. s. 177. ISSN 1214-7966

⁷⁵ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 161

osobě přičítat, tedy rozsah kriminalizace. Návrh byl však kritizován i z dalších důvodů, jako například opomenutí institutu promlčení⁷⁶. Po zvážení veškeré kritiky bylo rozhodnuto, že v rámci rekodifikace trestního zákona č. 140/1961 Sb. zákonem č. 40/2009 Sb. nedojde k zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob.

Vzhledem ke skutečnosti, že nepřijetím návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nedošlo k řešení daného problému a mezinárodní závazky vyžadovaly přiměřený a účelný postih právnických osob za jejich protiprávní jednání, došlo v roce 2008 k vytvoření věcného záměru zákona o správní odpovědnosti právnických osob. Tento věcný záměr byl však odmítnut vzhledem k nedostatečným možnostem deliktů odpovědnosti za protiprávní jednání právnických osob⁷⁷. Ač lze právnické osoby v rámci správního práva postihnout vysokými peněžitými tresty, řízení v rámci správního práva nezaručuje obviněným možnost uplatnění veškerých práv tak, jak je tomu v rámci trestněprávní úpravy.

Následoval nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v roce 2011, který prošel Poslaneckou sněmovnou, ale byl vetován prezidentem republiky Václavem Klausem. Prezident republiky odmítnutí odůvodnil tím, že trestnou činnost může páchat pouze fyzická osoba a postih právnické osoby je pouze únikem od neschopnosti odhalit osoby fyzické, jež jsou za protiprávní jednání odpovědné. V dopise uvádí, že „*trestán má být vždy konkrétní, skutečný viník*“⁷⁸. Dalším důvodem pro odmítnutí byla nedostatečná procesněprávní úprava, jež z důvodu vyskytujících se mezer vytváří příliš velký prostor pro interpretaci soudy, které by takovou moc neměly mít. Příliš velká pravomoc soudů vede k narušení principu právní jistoty. Prezidentovo veto bylo i přes prezidentovy argumenty proti zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob Poslaneckou sněmovnou přehlasováno a došlo tak k přijetí zákona. Dalším problémem však byla nedostatečná legisvakanční lhůta, za níž se veřejnost neměla možnost s novou právní úpravou seznámit. Zákon byl vyhlášen devět dní před nabytím účinnosti, již nabyt dne 1. 1. 2012. Problematice právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob bude věnována pozornost v následující kapitole.

---

⁷⁶ Podrobněji v JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 161 a následující

⁷⁷ Jelínek uvádí, že ani reforma správního trestání nepostačuje k zajištění dostatečné deliktů odpovědnosti právnických osob pomocí správního práva i vzhledem k nemožnosti využití mezinárodní právní pomoci, z důvodu, že v rámci správního práva nejsou uzavřeny mezinárodní smlouvy viz. JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 164

⁷⁸ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 167

3.2. Důvody přijetí právní úpravy

Již z první kapitoly zabývající se historickým vývojem lze vyčíst, že základem vzniku trestní odpovědnosti právnických osob byl jejich vzrůstající vliv, stejně tak jako jejich velikost a nekontrolovatelnost. Následná globalizace, vznik nadnárodních společností, jež mají své zastoupení v různých státech světa a složitá struktura těchto firem, vedla k nepřehlednosti jednotlivých kroků v jejich činnosti. Kriminalita, jež je páchána právnickými osobami, tedy např. podvody, korupční činnosti především v oblasti zadávání veřejných zakázek, v daňové oblasti krácením daní či škodami způsobenými na životním prostředí, postupnou globalizací stále narůstá. V rámci globalizace by pak mohlo dojít k situaci, kdy by společnosti zakládaly svá sídla a provozovaly svoji činnost na území České republiky právě z důvodu, že by trestní odpovědnost právnických osob nebyla v právním řádu zakotvena a právnické osoby by se tak mohly vyhnout trestní odpovědnosti⁷⁹. Dalším důvodem pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla, již zmiňovaná, obtížná identifikovatelnost konkrétní fyzické osoby, jež je za trestný čin odpovědná. Pokud dojde k identifikaci a odsouzení konkrétní fyzické osoby nezaručuje to, že právnická osoba nebude v protiprávním jednání pokračovat. Dle Jelínka, jsou častým příkladem této situace jednání „*ohrožující nebo porušující životní prostředí či jeho jednotlivé složky*“⁸⁰. Další výhodou zavedení institutu je větší solventnost právnických osob. Existuje tak větší naděje na uspokojení škody vzniklé obětem trestného činu.

Důvodem pro zavedení institutu byly také mezinárodní závazky a doporučení, nejednalo se však o povinnost zavedení institutu. Směrnice totiž ponechávají prostor pro volbu cesty vedoucí k postihu právnické osoby za protiprávní jednání. Postih však musí být dostatečně účinný, přiměřený a odstrašující. Tento důvod přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob je dále diskutován v následující kapitole týkající se nevyhnutelnosti zavedení institutu.

Argumenty svědčící pro zavedení právní úpravy odpovědnosti právnických osob pomocí trestněprávních prostředků v souhrnu jsou: rozvoj moderní průmyslové společnosti, globalizace ekonomiky, sílící moc právnických osob a zvýšený výkon protispolečenských aktivit v jehož důsledku dochází k ohrožení či porušení lidských práv jakož i hospodářské stability a životního prostředí, nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti, požadavky plynoucí z mezinárodních závazků a nedostatečná úprava TOPO v mimotrestní oblasti jak v části hmotněprávní, tak i v části procesněprávní.

---

⁷⁹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 55

⁸⁰ Tamtéž, s. 57

3.3. Bylo přijetí právního institutu trestní odpovědnosti právnických osob nevyhnutelné?

Nejčastěji ukládaným trestem právnickým osobám je trest peněžitý. Tento fakt není příliš překvapivým z důvodu, že je tomu tak i u trestů ukládaných osobám fyzickým. Překvapivou je však výše peněžitých trestů, jež je právnickým osobám ukládána. Výše peněžitých trestů se totiž pohybuje ve velmi nízké výši. Jelínek uvádí, že se jedná o rozmezí mezi 10-30 tisíci korun českých. Naplňuje však tato výše požadavek „účinné, přiměřené a odstrašující sankce“⁸¹ tak jak s odkazem na Krále zmiňuje Jelínek, nebo by bylo lepším řešením zdokonalit správněprávní úpravu a postihovat protiprávní jednání právnických osob dle této úpravy, jak je tomu například v německé právní úpravě⁸²? Škody, jež jsou důsledkem protispolečenské činnosti právnických osob, v mnohých případech převyšují škody způsobené fyzickými osobami. Trestněprávní úprava pak nabízí větší možnost sankcí, nežli nabízí úprava správněprávní. I když v rámci správního práva lze uložit peněžitý trest ve velmi vysoké výši⁸³ a postih jednání právnické osoby by se tak mohl zdát jako dostačující, trestněprávní sankce je dle Jelínka spojena s vyšším stupněm difamace. Jako příklad takovéto defamace uvádí uložení trestu uveřejnění rozsudku⁸⁴. S tímto názorem lze bezesporu souhlasit.

Jak již bylo naznačeno výše, naplnění mezinárodních požadavků pomocí správněprávní úpravy bylo podrobně diskutováno v rámci procesu přijetí zákona č. 418/2011 Sb., TOPO. Deliktní úprava odpovědnosti právnických osob v rámci správního práva však nebyla shledána za dostačující. Právní úprava byla považována za roztržitou, příliš komplikovanou a nedostačující vzhledem k chybějící úpravě obecných institutů⁸⁵. Podobný názor zastává i Král, který ve své publikaci uvedl, že byť se jedná o závažné problémy právní úpravy správního práva, nejsou to problémy neřešitelné a nejsou tedy argumentem vedoucím k přijetí právní úpravy v rámci úpravy trestněprávní⁸⁶. Významným argumentem pro zavedení odpovědnosti v rámci trestněprávní úpravy však byly možnosti mezinárodní spolupráce, jež byly v rámci správního

---

⁸¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 143

⁸² PRÁŠKOVÁ, H. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue. 2007, č. 9. s. 253. ISSN 1213-5313

⁸³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 67

⁸⁴ Tamtéž, s. 48 – 49

⁸⁵ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Op. cit. s. 3. Shodně též JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 65

⁸⁶ KRÁL, V. K trestní odpovědnosti právnických osob – východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy. Trestněprávní revue. 2002, č. 8. s. 222. ISSN 1213-5313.

práva velmi omezené. Smlouvy mezinárodního práva totiž nejsou uzavřeny v rámci správněprávní oblasti. Tato úprava by tedy rozporovala mezinárodní požadavek efektivního stíhání protiprávního jednání, jež by bylo spácháno právní osobou v cizině z důvodu, že by nebylo možné využít instituty právní pomoci⁸⁷.

Správní právo prošlo komplexní úpravou provedenou novelizací přestupkového zákona s účinností od 1. 7. 2017. Jelínek však uvádí, že ani přijetí nové právní úpravy správního trestání není dostačující. Tato novela argumenty proti zavedení odpovědnosti právnických osob dle správního práva značně oslabuje, stále však není dostatečná pro přechod z trestněprávní úpravy na úpravu správněprávní. Dle Jelínka je důvodem neexistence komplexní úpravy přestupků, jakožto jakási obdoba zvláštní části trestního zákoníku. Dále upozorňuje na případnou potřebu harmonizace sankcí ve správním právu tak, aby nebylo možné uložit větší sankci dle správního práva nežli dle trestního zákoníku, a také na nedostatečnou procesněprávní úpravu⁸⁸. Pádným argumentem je i zmíněná nemožnost využití institutů právní pomoci na poli mezinárodního práva. Dle Jelínka, by přechod na odpovědnost právnických osob dle správního práva znamenal vytvoření nového přestupkového práva a řízení, a ještě vytvoření samostatné soustavy „*správních orgánů s celostátní působností, které by delikty právnických osob projednávaly*“⁸⁹. Poskytnutí záruky veškerých práv odpovědným právnickým osobám je v současné době možné pouze prostřednictvím trestněprávní úpravy odpovědnosti právnických osob. Odpovědnost právnických osob postižitelná dle norem správního práva však stále připadá v úvahu, potýkala by se však s mnohými problémy, jež by bylo nutno řešit. Jejich řešení by bylo obtížné, nikoliv však neřešitelné.

3.4. Stručný přehled novel zákona č. 418/2011 Sb., zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

První novela zákona byla provedena zákonem č. 105/2013 Sb., z důvodů přijetí zákona o mezinárodní justiční spolupráci, tato novela poupravila zákon o trestní odpovědnosti právnických osob pouze technicky tak, aby došlo k souladu tohoto zákona se zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Další změnu provádí zákon č. 141/2014 Sb., jež rozšířil taxativní výčet trestných činů, které je možné právnické osobě přičítat.

---

⁸⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 66

⁸⁸ Tamtéž, s. 63 – 74

⁸⁹ Tamtéž, s. 73 – 74

Rozšíření se však týkalo pouze čtyř trestných činů. V roce 2015 vstoupily v platnost další dvě novely zákona. První z nich byla provedena zákonem č. 86/2015 Sb., která poupravovala zákon o trestní odpovědnosti právnických osob pouze v oblasti týkající se postupu při výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Jednou z hlavních změn této novely bylo odebrání dodatku „jiná majetková hodnota“ z ustanovení § 73 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. Druhá novela byla provedena zákonem č. 375/2015 Sb., jež zakotvila ustanovení § 33a, které umožňuje za stanovených podmínek státnímu zástupci přerušit trestní stíhání. Pátá novela provedena zákonem č. 135/2016 Sb., jež mění zákon z důvodu přijetí zákona o zadávání veřejných zakázek⁹⁰, souvisí s názvy trestů uvedených v ustanoveních § 21 a § 22 TOPO⁹¹. Největší změny přinesla novela provedena zákonem č. 183/2016 Sb., která změnila rozsah kriminalizace právnických osob tím, že z pozitivního výčtu trestných činů, za něž může být právnická osoba trestně stíhána, stanovila v ustanovení § 7 TOPO výčet negativní, jakožto výčet trestných činů, za něž být právnická osoba trestně stíhána nemůže. Dále pak zavedla v ustanovení § 8 odst. 5 TOPO institut „vyvinění se“ z trestní odpovědnosti právnické osoby, změnila podmínky přičitatelnosti v ustanovení § 8 TOPO, doplnila výčet trestných činů, na něž dopadá zásada univerzality uvedená pod ustanovením § 4 odst. 1 TOPO, a také výčet trestných činů, které nelze promlčet. Novela provedena v pořadí devátým zákonem a to zákonem č. 455/2016 Sb., jež upravuje ustanovení § 4 odst. 1 TOPO tak, že zásadu universalitu rozšiřuje o další trestné činy. Osmá novela zákona, jež byla provedena zákonem č. 55/2017 Sb., umožnila uložit ochranné opatření dle ustanovení § 26a TOPO. Předposlední změnu zákona učinil zákon č. 183/2017 Sb., jímž bylo zrušeno ustanovení § 28 TOPO týkající se vztahu řízení vedenému proti právnické osobě a řízení o správním deliktu⁹². Poslední změnou pak byla novela provedena zákonem č. 114/2020 Sb., který nabyl účinnosti 1.6. 2020 a který zařadil do § 15 odst. 1 TOPO mezi druhy trestů a ochranná opatření pod písm. D) zákaz držení a chovu zvířat. V souvislosti s touto změnou novela zařadila nové ustanovení § 20a do téhož zákona⁹³.

Změny zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, byly učiněny z různých důvodů. Jedním z hlavních důvodů novelizace byly požadavky unijního práva. Zbývá

---

⁹⁰ Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

⁹¹ § 21 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „TOPO“) – jedná se o trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a § 22 TOPO trest zákazu přijímání dotací a subvencí viz. JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 170

⁹² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 169 – 170

⁹³ Blíže k jednotlivým novelám viz. <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=418&r=2011>

však stále zodpovědět otázku, zda novely přispěly k lepší kvalitě zákona, zda vyplnily mezery či alespoň vyjasnily některé z mnohých nejasností, jež zákon obsahuje. Dle Jelínka ani jedna z novel nepřispěla ke zvýšení odborné kvality legislativního díla, ani nevyjasnila problémy, jež se v praxi objevují⁹⁴. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob sklídila ovace především ze strany okolních států⁹⁵.

3.5. Naplňuje právní úprava institutu požadovaný cíl?

Jedním z naplněných cílů právní úpravy je splnění požadavků Evropské unie v oblasti sankcionování právnických osob. Harmonizační snahy ze strany Evropské unie však stále pokračují a je tedy nutné právní úpravu novelizovat v souladu s dalšími požadavky⁹⁶. Naplněn byl i účel reformace hmotného práva trestního, pro kompletní novelizaci trestněprávní úpravy však zbývá zreformovat i procesní část trestněprávní úpravy. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob se procesněprávní úpravou zabývá jen velmi stroze⁹⁷. Procesněprávní úprava zákona však není obsahem této práce.

Dalším cílem byl postih trestné činnosti páchané právnickými osobami, které nelze postihnout účelně v rámci jiných právních odvětví. Tento cíl však z důvodu ne příliš velkého počtu odsouzených právnických osob nebyl dosud naplněn. Počet trestních stíhání i případů odsouzení právnických osob narůstá každým rokem, stále však nedochází k odsouzení tolika případů, jak bylo předpokládáno v době přijetí zákona⁹⁸. Na druhou stranu, v důsledku nižšího počtu stíhaných právnických osob, než jaký byl očekáván, dosud nebyla naplněna obava z přetížení soudního systému. Vybrané nedostatky právní úpravy budou podrobně diskutovány v následující kapitole.

---

⁹⁴ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 22

⁹⁵ KURILOVSKÁ, L., BURDA, E. Polemika o vybraných inštitútoch právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb v Českej republike. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8. s. 273 – 281

⁹⁶ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 37 – 39

⁹⁷ Tamtéž, s. 37 – 39

⁹⁸ ŘÍHA, J. Pět let uplatňování trestní odpovědnosti právnických osob českou justicí. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.): Trestní právo (stále) v pohybu: Pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 386 s. ISBN 978-80-210-8921-1.

4. Vybrané problémy z hmotněprávní části zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Nedostatky právní úpravy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob jsou z velké části výkladového typu. V době přijetí právní úpravy se předpokládalo řešení pomocí aplikační praxe, doposud však nebyly tyto problematické oblasti zákona vyřešeny. Většinu těchto výkladových nejasností však nelze řešit pomocí judikatury, ale pouze případnou novelizací zákona⁹⁹. Úprava zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, obsahuje hmotněprávní i procesněprávní úpravu institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Vzhledem k obsáhlosti právní úpravy institutu se tato práce zaměřuje pouze na vybrané problémy z hmotněprávní části právní úpravy¹⁰⁰.

4.1. Osobní působnost zákona

Tato problematika je důležitou součástí institutu přičitatelnosti z důvodu, že trestní odpovědnost lze přičíst pouze právnickým osobám, na které dopadá rámec osobní působnosti zákona. Ustanovení § 8 odst. 1 TOPO obsahuje výčet osob, jejichž jednání lze právnické osobě přičíst. Tento výčet zahrnuje jak osoby práva soukromého, tak osoby práva veřejného. Příkladem veřejnoprávních korporací mohou být profesní komory založené na členském principu, státní fondy či příspěvkové organizace nebo dokonce svazky obcí¹⁰¹. Výjimkou z tohoto výčtu jsou však osoby uvedené v ustanovení § 6 odst. 1. TOPO, jež stanoví: „Podle tohoto zákona nejsou trestně odpovědné Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci“¹⁰². Trestného činu přičitatelného právnické osobě se tak nemůže dopustit Česká republika v plném rozsahu a územní samosprávné celky v případě, kdy vykonávají veřejnou moc. Osobní působnost zákona je tedy vymezena negativně ve formě výjimek z osob, jež lze za trestně odpovědné v případě protiprávního jednání považovat¹⁰³. Důvodem vymezení osobní působnosti pomocí exempce

---

⁹⁹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 44. Dále též JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 2014, č. 9. s. 15 – 21. ISSN 1210-6348

¹⁰⁰ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 88

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Právní rozhledy. 2017, č. 5. s. 169. ISSN 1210-6410

¹⁰² § 6 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁰³ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 84

je dle důvodové zprávy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, definice pojmu „právnické osoby“ vyplývající z právních předpisů Evropské Unie či mezinárodních smluv¹⁰⁴.

Dle Šellenga, který též odkazuje na důvodovou zprávu, je důvodem vyjmutí České republiky z osobní působnosti zákona také fakt, že by stát byl soudcem, žalobcem i žalovaným, což by postrádalo smysl. Stát je garantem práva, a tak by k porušení z jeho strany nemělo docházet¹⁰⁵.

Vyloučením České republiky dochází i k vyloučení organizačních složek státu¹⁰⁶. Tak je tomu i v případě organizačních složek územně samosprávných celků, a tedy ani ty nelze za trestně odpovědné považovat. Organizační složky totiž nejsou právnickými osobami a nemají tak právní osobnost¹⁰⁷.

Územně samosprávné celky jsou vyjmuty z trestní odpovědnosti pouze v případě, že se dopustí trestného činu „při výkonu veřejné moci“¹⁰⁸. Dle Fenyka a Smejkal není pojem „veřejné moci“ explicitně vymezen zákonem, avšak je jím dle jejich názoru „výkon veřejné správy i samosprávy“¹⁰⁹. Územně samosprávné celky vykonávají své pravomoci v rámci samostatné či přenesené působnosti. V případě přenesené působnosti se ve většině případů sice bude jednat o výkon veřejné moci, za nějž celky trestně stíhat nelze, avšak je možné nalézt i případy, kdy se v rámci přenesené působnosti o výkon veřejné moci nejedná. Jako příklad Šelleng uvádí provádění vidimací a legalizací¹¹⁰. Toto dělení tak pro určení, zda se jedná o výkon veřejné moci, není klíčové¹¹¹. Relevantní je rozlišení situací, kdy dochází k výkonu veřejné moci v postavení „veřejnoprávního subjektu“, a kdy dochází k jednání v postavení „subjektu soukromoprávního“, tedy kdy územně samosprávný celek vystupuje jako spotřebitel¹¹².

Osobní působnost se nevztahuje pouze na právnické osoby, jež mají sídlo v České republice, jak již bylo naznačováno v kapitole týkající se povahy právnických osob v právním řádu

---

¹⁰⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. Volební období. Tisk. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva s. 30.

¹⁰⁵ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 85

¹⁰⁶ Blíže k problematice trestní odpovědnosti jednotlivých organizačních složek státu a jiných správních úřadů státu viz. FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-7552-965-7. s. 24 a následující

¹⁰⁷ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 27

¹⁰⁸ § 6 odst. 1 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁰⁹ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 28

¹¹⁰ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 85

¹¹¹ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 28

¹¹² Tamtéž, s. 28

České republiky. Dle komentáře ustanovení § 8 dopadá na „všechny české právnické osoby s výjimkou České republiky a územních samosprávných celků při výkonu veřejné správy a na zahraniční právnické osoby, které splňují znaky uvedené v § 2, s výjimkou cizích států a právnických osob s právní imunitou, nebo které spáchaly některý z trestných činů uvedených v § 4 odst. 1, i když nesplňují znaky uvedené v § 2, anebo spáchaly trestný čin vymezený v § 7 ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo ve smyslu § 4 odst. 2. Dále se vztahuje i na všechny právnické osoby, o nichž tak stanoví mezinárodní smlouva, a nevztahuje se na právnické osoby, u nichž to mezinárodní smlouva vylučuje“¹¹³. Fenyka a Smejkal potvrzují, že byť tak není zákonem explicitně stanoveno, trestní odpovědnost ostatních států a mezinárodních organizací veřejného práva, bude též vyloučena. Autoři jako důvod uvádějí princip suverenity, který trestní odpovědnost těchto subjektů nedovoluje. Autoři dále konkretizují, že vyloučeny jsou mezinárodní organizace „o nichž to výslovně stanoví přímo aplikovatelná mezinárodní smlouva“¹¹⁴, jak vyplývá i z uvedeného komentáře. Dle Šellenga je však tento bod nadbytečný. Šelleng dovozuje exempci mezinárodních organizací též z principu suverenity, který považuje za smluvně přenesený na mezinárodní organizace členskými státy¹¹⁵.

Nedostatkem osobní působnosti zákona je vymezení okruhu osob, na něž se zákon vztahuje tak, aby byla dodržena zásada subsidiarity trestní represe. Zásada subsidiarity trestní represe vyplývá z principu ultima ratio a je významným prvkem aplikace a interpretace norem¹¹⁶. Zásada úzce souvisí nejen s osobní působností, ale i s celou trestněprávní úpravou, tato zásada tak bude zmiňována i u dalších institutů. Trestněprávní prostředky jsou prostředky krajními, uplatnitelnými až v případě, že není možné potrestat pachatele prostředky dle jiných právních odvětví¹¹⁷. Problémem souvisejícím se zásadou subsidiarity trestní represe jsou právnické osoby nazývané „prázdné schránky“, které lze definovat jako právnické osoby, které jsou zadluženy nebo nevlastní žádný majetek¹¹⁸. Stíhání těchto právnických osob je neúčelné a odporuje zásadě subsidiarity trestní represe¹¹⁹. Jakékoliv uložení trestu těmto právnickým osobám je bezpředmětné, a proto by i tyto právnické osoby měly být vyloučeny z trestní odpovědnosti.

---

¹¹³ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 185 – 186

¹¹⁴ Tamtéž, s. 23

¹¹⁵ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 86

¹¹⁶ §12 odst. 2 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 89

¹¹⁹ DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8. s. 142 a následující

Zákonodárce zúžil okruh osob pomocí novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., kterým upravil ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) a písm. b) TOPO. Novelou došlo k doplnění slova „osoba“ o slova „ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby“¹²⁰. Zúžení okruhu osob, jejichž jednání je možné právnické osobě přičítat vede ke snadnějšímu dodržení zásady subsidiarity trestní represe. Zúžení okruhu osob napomáhá i korektiv „v zájmu a v rámci činnosti právnické osoby“, který brání situaci, kdy by byla právnická osoba trestně odpovědná za excesy osob uvedených v § 8 odst. 1, jež nikterak nesouvisí s právnickou osobou. Novela zúžila okruh osob ještě ve směru upuštění od jednoho z korektivů, a to „jménem právnické osoby“, který ustanovení před novelou obsahovalo spolu se zmíněnými dalšími dvěma korektivy. I tak je však právní úprava vzhledem k principu subsidiarity trestní represe vymezena velmi široce a dopadá na nemalý okruh osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné¹²¹. Řešením situace by bylo další zúžení okruhu osob, na něž zákon dopadá, avšak právní úprava musí stále pokrývat případy, jež je nutné postihnout trestněprávními prostředky. Dalším stupněm zúžení by mohlo být vyloučení již zmiňovaných prázdných schránek z osobní působnosti zákona, tedy jejich zařazení do negativního výčtu.

4.2. Věcná působnost zákona

Věcná působnost je „*okruhem společenských zájmů, na něž zákon dopadá*“¹²². Takovéto vymezení je důležité z důvodu naplnění zásady nullum crimen sine lege certa, jež je požadavkem na přesnou a určitou právní úpravu. Dalším důvodem vymezení je zavedení programů prevence kriminality právnických osob¹²³. Dle Šellenga je pro vytvoření efektivního programu prevence, důležité vědomí právnických osob o rozsahu jejich trestní odpovědnosti¹²⁴. Vymezení rozsahu věcné působnosti je spornou otázkou, na níž existují různé názory. Měla by být právnická osoba odpovědná za všechny trestné činy, i když některé mohou být páčány pouze osobou fyzickou, nebo by měla být odpovědná jen za určité trestné činy v zákoně vymezené? Preferujeme-li katalog trestných činů, jež lze právnické osobě přičíst, na základě, čeho by měly být tyto trestné činy

---

¹²⁰ Zákon ze dne 30. listopadu 2016, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2017, částka 183, s. 7110-7115. ISSN 1211-1244.

¹²¹ Viz. FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Op. cit., s. 40 – 52

¹²² JELÍNEK., J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3. s. 81; obdobně ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 89

¹²³ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 89

¹²⁴ Tamtéž, s. 89

vybrány? Praktické využití různých způsobů vymezení rozsahu věcné působnosti může být sledováno v zahraničních právních úpravách. V následujících podkapitolách budou diskutovány způsoby vymezení, rozsah právní úpravy kriminalizace v českém právním řádu i problematika s rozsahem spojena.

4.2.1. Způsoby vymezení rozsahu kriminalizace dle zahraničních právních úprav

Věcná působnost je, jak již bylo v úvodu kapitoly naznačeno, jednotlivými státy vymezena odlišně. Zatímco státy jako Francie nebo Rakousko vymezily rozsah kriminalizace způsobem, kdy právnická osoba, až na drobné výjimky, odpovídá za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoně¹²⁵, v Belgii nebo Maďarsku odpovídají právnické osoby pouze za úmyslné trestné činy. Úmysl je v tomto případě právní úpravy pouze obecným kritériem pro výběr trestných činů, za něž může být právnická osoba trestně odpovědná. Kritéria pro výběr trestných činů ze zvláštní části trestního zákoníku však mohou být různá¹²⁶. Trestní odpovědnost právnických osob v Itálii, na Slovensku či v Polsku je vymezena katalogem trestných činů, jež může právnická osoba spáchat¹²⁷. Dalším, tedy čtvrtým způsobem vymezení trestní odpovědnosti právnických osob, který je uplatňován i v České republice, je negativní výčet trestných činů, které nemohou být právnickou osobou spáchány. Pátý způsob vymezení rozsahu kriminalizace je uplatňován ve Švýcarsku, kde je právnická osoba trestně odpovědná za vymezené trestné činy za předpokladu, že selhala v prevenci proti vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby. Za ostatních trestné činy je právnická osoba odpovědná za předpokladu, že nebude nalezena odpovědná osoba fyzická. Posledním ze způsobů je varianta, kdy jsou vytvořeny nové skutkové podstaty trestných činů, jež může spáchat pouze právnická osoba¹²⁸. Šelleng jako příklad tohoto způsobu vymezení kriminalizace uvádí zvažovanou právní úpravu Velké Británie a její trestný čin „*selhání při povinnosti předejít ekonomické kriminalitě*“¹²⁹.

---

¹²⁵ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 226

¹²⁶ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 90

¹²⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 227

¹²⁸ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 91

¹²⁹ Tamtéž, s. 91

4.2.2. Rozsah kriminalizace v České republice

Při přípravě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, byly vytvořeny dva návrhy zákonné úpravy rozsahu kriminalizace právnických osob. První návrh odkazoval na plnou trestní odpovědnost právnických osob, kdy by právnická osoba odpovídala za všechny trestné činy ve zvláštní části trestního zákoníku uvedené, ale s výjimkami těch trestných činů, jejichž spáchání je právnickou osobou z povahy věci vyloučeno. Druhým návrhem byl taxativní výčet konkrétních trestných činů, které mohou být právnickou osobou spáchány, a za jejichž spáchání může být právnická osoba trestně odpovědná. Druhý návrh byl vládou i zákonodárcem upřednostněn před návrhem prvním, který byl kritizován z důvodu, že část věty „*není-li jejich spáchání vyloučeno jejich povahou*“¹³⁰ není dostatečně určitá. Rozsah kriminalizace jednání právnických osob byl dle Jelínka považován za „*nadměrný, tj. společensky neodůvodněný*“¹³¹. Dalším argumentem proti této právní úpravě byla obava před zahlcením soudnictví i ohrožení zásady subsidiarity trestní represe, jakožto krajního prostředku ke sjednání nápravy práva¹³².

Návrh, jež byl vybrán, upravoval rozsah kriminalizace jako výčet konkrétních skutkových podstat trestných činů, které je právnická osoba schopna dle své podstaty spáchat. Bylo vymezeno 83 trestných činů, jež byly, kromě daňových trestných činů, vybrány dle mezinárodních požadavků¹³³. Později byl tento výčet novelizován zákonem č. 141/2014 Sb., jímž byly přidány další čtyři trestné činy. Tato novela byla reakcí na unijní požadavky, konkrétně na směrnice Evropského parlamentu a Rady¹³⁴. Právní úpravě byl však vytýkán chaotický a neuspořádaný výčet trestných činů, který nebyl považován za úplný, zejména z důvodu „*absence trestných činů proti životu a zdraví*“¹³⁵. Avšak v případě, že byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, trestní odpovědnost bylo možné právnické osobě uložit. Právnická osoba však mohla být shledána odpovědnou pouze za předpokladu, že smrt nebo těžká újma na zdraví byla znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu uvedeného ve výčtu ustanovení § 7 TOPO¹³⁶. Problematická byla

---

¹³⁰ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 92

¹³¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 222

¹³² ŠÁMAL, P. K některým otázkám trestní odpovědnosti právnických osob. In: VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J. a kol. Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-807400-388-2. s. 271. Shodně: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012

¹³³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 233

¹³⁴ viz. konkrétně směrnice - 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011, 2011/92/EU ze dne 13. 12. 2011, 2012/13/EU ze dne 22. 5. 2012 viz. ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 93

¹³⁵ DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Op. cit., s. 303 – 304

¹³⁶ Tamtéž, s. 303 – 304

i absence některých „*trestných činů majetkových a hospodářských*“, jejichž kriminalita byla jedním z hlavních argumentů pro zavedení právní úpravy¹³⁷. Problémem této úpravy bylo i nezařazení speciálních či subsidiárních podob jednotlivých trestných činů. Jako příklad lze uvést trestný čin vydírání, který je uveden v § 175 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, avšak trestný čin loupeže uveden v § 173 téhož zákona, jež je subsidiární ke zmíněnému trestnému činu vydírání, v tomto výčtu uveden nebyl¹³⁸. Na druhou stranu, sexuální trestné činy, jež byly ve výčtu uvedeny, byly mnohdy kritizovány pro svoji neopodstatněnost. I tyto trestné činy však vyplývaly z unijních požadavků. Na opodstatněnost sexuálních trestných činů upozorňuje rovněž Danková s odkazem na zkušenosti common law systému, kde je právnická osoba odpovědná za trestní jednání vedoucích zaměstnanců, pokud neučiní opatření k předcházení této trestné činnosti¹³⁹.

Významným zlomem v právní úpravě rozsahu kriminalizace právnických osob byl zákon č. 183/2016 Sb., jež zcela změnil dosavadní právní úpravu. Od 1.12. 2016 je právnická osoba odpovědná za všechny trestné činy ve zvláštní části trestního zákoníku uvedené s výjimkou trestných činů vymezených v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob¹⁴⁰. U některých trestných činů existují pochybnosti, zda za ně může být právnická osoba odpovědná či nikoliv. Trestné činy, u nichž je trestní odpovědnost právnických osob vyloučena, jsou určeny především s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe, jak vyplývá z důvodové zprávy zákona¹⁴¹. Otázkou zůstává, zda tento výčet opravdu splňuje zásadu subsidiarity trestní represe. Ve výčtu jsou totiž vymezeny trestné činy, u nichž lze předpokládat, že je právnická osoba může spáchat, tj. v negativním výčtu by uvedeny být neměly. Zároveň se však jedná o trestné činy, které vykazují větší společenskou škodlivost než ty trestné činy, které ve výčtu uvedeny nejsou. Dle Šellenga¹⁴² je příkladem takovéto situace trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby¹⁴³, jehož se právnická osoba dle zákonné právní úpravy dopustit nemůže. Avšak lze si představit situaci, kdy školské zařízení, jež je právnickou osobou, poruší smluvní povinnost, která mu vznikla na základě smlouvy o poskytnutí péče o dítě, a dojde tak k naplnění skutkové podstaty onoho trestného činu.

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 303 – 304

¹³⁸ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Op. cit. s. 18

¹³⁹ DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Op. cit., s. 303 – 304

¹⁴⁰ Zákon ze dne 30. listopadu 2016, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: Sběrka zákonů České republiky. 2017, částka 183, s. 7110-7115. ISSN 1211-1244.

¹⁴¹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. Volební období. Tisk. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva s. 14

¹⁴² ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 99 – 100

¹⁴³ § 195 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Aktuální právní úprava rozsahu kriminalizace obsahuje určitá zlepšení oproti předešlé právní úpravě, která lze spatřovat v tom, že při případném doplnění výčtu trestných činů o trestný čin nový, není nutné zákon o trestní odpovědnosti právnických osob novelizovat¹⁴⁴. Otázkou však zůstává, zda by nebylo jednodušší použít koncepci, kdy bude právnická osoba trestně odpovědná za všechny trestné činy ve zvláštní části trestního zákoníku uvedené a bude její protiprávní jednání posuzováno soudy jednotlivě dle okolností případu. Dle Pelce by však právnická neměla být trestně odpovědná za trestné činy, u nichž nelze spravedlivě vyžadovat, aby právnická osoba činila opatření k jejich předcházení¹⁴⁵. Dle Jelínka, již aktuální právní úprava rozsahu kriminalizace klade na orgány činné v trestném řízení příliš velký nápor ve smyslu posouzení účelnosti trestního stíhání právnických osob v konkrétních případech s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe¹⁴⁶. Nebyl by pak tento nápor na orgány činné v trestním řízení v případě trestní odpovědnosti právnických osob za všechny trestné činy ještě větší?

Novela, jež byla provedena zákonem č. 183/2016 Sb. byla v každém případě krokem vedoucím k eliminaci nebezpečí, že bude opomenut některý z trestných činů, za nějž bude potřeba právnickou osobu trestně stíhat¹⁴⁷. Jelínek však nabádá k opatrnosti, upozorňuje na fakt, že skutkové podstaty jsou vytvořeny pro fyzické osoby nikoliv pro osoby právnické. Právní úprava tak nemusí být ve všech ohledech plně aplikovatelná¹⁴⁸.

4.2.3. Obsah a systematika věcné působnosti

Trestné činy vymezeny v ustanovení § 7 TOPO lze rozdělit do několika skupin. První skupinou jsou trestné činy, jež z povahy věci nemůže právnická osoba spáchat, a to ani dle vytvořeného institutu přičitatelnosti jednání osoby fyzické osobě právnické. Tuto skupinu tvoří trestné činy jako jsou například: opilství (§ 360 TZ), zabití (§ 141 TZ) či vražda novorozeného dítěte matkou (§ 142 TZ). U těchto trestných činů není možný vznik trestní odpovědnosti právnické osoby ani v podobě účastenství. Další skupinou jsou trestné činy, které ve své podstatě nemohou být, nebo jen velmi obtížně, spáchány v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby, a tedy jednání fyzické osoby není osobě právnické možné přičítat. Jedná se například o určité

---

¹⁴⁴ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Op. cit., s. 16

¹⁴⁵ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 223

¹⁴⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Op. cit., s. 47 – 48.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Trestněprávní revue. 2016, č. 11-12. s. 247. ISSN 1213-5313

¹⁴⁸ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 239

vlastnoruční delikty¹⁴⁹. Dále jsou z trestní odpovědnosti právnických osob vyloučeny určité trestné činy, jež mohou být spáchány konkrétním nebo speciálním subjektem¹⁵⁰. Vlastnost subjektu nevylučuje účastenství právnických osob, avšak společenská potřeba nevyžaduje vznik trestní odpovědnosti právnických osob. U této skupiny trestných činů postačuje odpovědnost osob fyzických. Důvodem je skutečnost, že tyto trestné činy taktéž nejsou hodnoceny, jako trestné činy páchané v zájmu či v rámci právnické osoby. Dle Šámala lze však uvažovat i o dalších trestných činech, jež lze vzhledem k principu ultima ratio z trestní odpovědnosti právnických osob vyloučit, jako příklad uvádí trestný čin pomluvy dle § 184 TZ¹⁵¹.

4.3. Souběžná, nezávislá trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby

Vymezení trestní odpovědnosti právnických osob, jako odpovědnost souběžnou, samostatnou a nezávislou na odpovědnosti osob fyzických, bylo komplikovanou otázkou hned v několika ohledech. Takto vymezená trestní odpovědnost stojí na rozmezí dvou rozdílných zájmů, jak uvádí Jelínek. Prvním zájmem je dle něho zájem „*kriminalizovat všechna jednání, která poškozují či ohrožují zájmy chráněné trestným zákonem*“¹⁵² a na straně druhé zájem nepoškodit či nelze-li, pak co nejméně „*poškodit osoby, které se ničím neprovinily a jsou pouze s pachatelem v určitém vztahu*“¹⁵³. Dalším požadovaným záměrem a cílem právní úpravy je „*vyloučit možnost zneužití právnických osob pro páchaní trestné činnosti trestných činů*“¹⁵⁴, nikoliv však vyhnout se identifikaci fyzické osoby, či prokazování její viny a vyvinit tak fyzickou osobu z trestní odpovědnosti, jak již bylo naznačováno ve vetu prezidenta republiky uvedeném v předchozích kapitolách¹⁵⁵.

Trestní odpovědnost právnických osob se odvozuje od odpovědnosti osob fyzických, jejichž jednání lze osobě právnické přičítat. Odpovědnostní vztah mezi těmito osobami je definován dle Svatoše jako vztah „*souběžný, samostatný a nezávislý*“¹⁵⁶. Tyto přívlastky odpovědnostního vztahu lze v praxi vysvětlit tak, že lze odsoudit právnickou osobu za protiprávní

---

¹⁴⁹ Těmito vlastnoručními delikty jsou například: trestný čin (dále jen „TČ“) soulože mezi příbuznými dle § 188 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. (dále jen „TZ“), TČ dvojího manželství § 194 TZ

¹⁵⁰ Těmito trestnými činy jsou například: TČ vlastizrady § 309 TZ, TČ spolupráce s nepřítelem § 319 TZ

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Op. cit., s. 247

¹⁵² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 193

¹⁵³ Tamtéž, s. 193

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 193

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 166 – 167

¹⁵⁶ SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Trestněprávní revue [online]. 2020, č. 1 [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

čin i v případech, kdy není možné identifikovat konkrétní fyzickou osobu, jež je za onen protiprávní čin odpovědná, jak vyplývá z ustanovení § 8 odst. 3 TOPO. V případě, že nedojde k identifikaci konkrétní fyzické osoby a odpovědnou je shledána pouze osoba právnická, je nutné prokázat, že byl spáchán trestný čin a že byl spáchán osobou uvedenou v ustanovení § 8 odst. 1 TOPO v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby¹⁵⁷. Stejně tak lze však odsoudit za jeden trestný čin obě tyto osoby zároveň. Ustanovení § 9 odst. 3 TOPO tak zakotvuje nedotknutelnost jedné odpovědnosti na druhé, a tedy naplňuje přívlastek samostatnosti trestní odpovědnosti. Existence trestní odpovědnosti právnické osoby však nepodmiňuje existenci trestní odpovědnosti osoby fyzické a naopak, tedy se nejedná o vztah akcesorický, ale nezávislý¹⁵⁸. Vztah nezávislosti je v praxi pozorovatelný i v situacích, kdy jedna z osob je za daný trestný čin stále odpovědná a druhá osoba nikoliv, tedy odpovědnost jedné osoby skončila dříve nežli odpovědnost osoby druhé.

Problematikou právní úpravy souběžné trestní odpovědnosti je případný rozpor se zásadou *ne bis in idem*, tedy ne dvakrát v téže věci, který lze vykládat jako nemožnost postihnout pachatele za totožný skutek. Tato problematika byla diskutována právní odborností nejen v České republice, ale i v zahraničí¹⁵⁹. Problémem je rozdílný přístup států a nejednotnost výkladu. Jelínek ve své publikaci však uvádí, že „v případě trestní odpovědnosti právnické osoby a trestní odpovědnosti osoby fyzické však nejde o shodné subjekty trestní odpovědnosti“¹⁶⁰. Tedy fakticky nedochází k postihu téhož pachatele.

Nemožnost identifikace fyzické osoby pachatele byla jedním z důvodů zavedení právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. Vymezení trestní odpovědnosti jako souběžné, samostatné a nezávislé naplňuje nejen tento cíl právní úpravy, ale také umožňuje postihnout velké množství trestné činnosti. Byť právní úprava ponechává prostor pro určité zneužití vzhledem k možnosti nepotrestání fyzické osoby pachatele, zneužití právnických osob k páčání trestné činnosti je dostatečným argumentem obhajujícím tuto právní úpravu.

---

¹⁵⁷ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 23 – 28. Shodně: ŽĎARSKÝ, Z. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. 2020, č. 1. ISSN 1213-5313

¹⁵⁸ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 197

¹⁵⁹ Blíže k diskutované problematice PIPEK, J. Princip *ne bis in idem* v konkurenci jurisdikcí. Trestněprávní revue. 2004, č. 4. s. 97 – 107. ISSN 1213-5313

¹⁶⁰ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 201

4.4. Přičitatelnost trestní odpovědnosti

Při vymezení pojmu „přičitatelnost“ je důležité si uvědomit, že trestní právo je uzavřený, autonomní systémem, částečně izolovaný od ostatních právních odvětví ve smyslu vlastního pojmosloví či odlišné interpretace některých pojmů. Pokud je tedy určitý pojem, který je spojený s trestní odpovědností právnických osob, přejat z jiného odvětví práva, jiný výklad pojmu zde není vyloučen¹⁶¹. Trestní odpovědnost právnických osob je zvláštní subjektivní trestní odpovědností, která je odvozena od zavinění fyzické osoby, a od zavinění osoby fyzické se značně liší.

Zaviněné protiprávní jednání je pozorovatelné i například v občanskoprávním odvětví. Občanskoprávní odvětví je však založeno na objektivní odpovědnosti, tedy ani přičitatelnost jednání právnické osobě v rámci odvětví soukromého práva nelze ztotožňovat s přičitatelností trestněprávního jednání. Jak Fenyk zdůrazňuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob „vytváří za účelem trestní odpovědnosti právnické osoby specifickou konstrukci tzv. přičitatelnosti v § 8 odst. 1 a odst. 2.“¹⁶². V případě přičitatelnosti určitého jednání právnické osobě se jedná o exces jednání trestněprávního, nikoliv pouze jednání protiprávního¹⁶³.

Přičitatelnost jednání osoby osobě druhé není institutem uplatnitelným pouze ve vztahu k odpovědnosti právnických osob. Trestní právo zná přičitatelnost například v souvislosti s institutem nepřímého pachatelství¹⁶⁴ nebo účastenství¹⁶⁵. Aby bylo určité jednání, jednáním trestněprávním, musí naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákoníku¹⁶⁶. Z pohledu konstruktů přičitatelnosti je podstatnou částí skutkové podstaty subjektivní stránka trestného činu, kterou je zavinění. Zavinění je „vnitřní psychický stav pachatele ke skutečnostem zakládajícím trestný čin“ a k jeho možným následkům¹⁶⁷. Jak je tedy možné, aby fiktivní osoba byla schopna naplnit vědní a volní složku zavinění? Institut přičitatelnosti, tak jak je stanoven v ustanovení § 8 odst. 2 TOPO¹⁶⁸, neboli odvozené zavinění¹⁶⁹,

¹⁶¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 203

¹⁶² FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 35 – 36

¹⁶³ Tamtéž, s. 35 – 36

¹⁶⁴ § 22 odst. 2 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁵ § 24 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁶ Skutková podstata trestného činu fyzické osoby je tvořena formálními znaky, jimiž jsou: objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a protiprávnost – tento koncept je nutné dodržet i u trestní odpovědnosti osob právnických především z důvodu právní jistoty viz. FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 36

¹⁶⁷ Vztah pachatele ke skutečnostem zakládajícím trestný čin je založen na složce vědní a volní, tedy je možné, aby tyto složky byly naplněny jednáním pouze fyzické osoby viz. SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

¹⁶⁸ § 8 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁶⁹ SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

byl vytvořen jako jakási fikce zavinění¹⁷⁰. Subjektivní znak je v tomto případě dokazován nepřímo prostřednictvím fyzických osob, jejichž jednání je možné právnické osobě přičíst¹⁷¹. Aby bylo jednání přičitatelné, naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, může být spácháno pouze osobami uvedenými v § 8 odst. 1 TOPO. Tyto osoby však mohou jednat samostatně i společně, současně i postupně¹⁷². Znaky skutkové podstaty tak mohou být naplněny v souhrnu několika jednotlivých jednání, ať už jsou učiněna současně či postupně, čin však musí být spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby¹⁷³. Konstrukce vytýkatelnosti neboli „přičitatelnosti lato sensu“ je tedy propojením přímého zastoupení stanoveného v § 8 odst. 1 TOPO a „přičitatelnosti stricto sensu“ stanovené v ustanovení § 8 odst. 2 TOPO, tedy jinými slovy z materiální a formální podmínky přičitatelnosti, jimž bude věnována pozornost v následující kapitole¹⁷⁴.

4.4.1. Formální a materiální podmínka přičitatelnosti

Formální podmínkou přičitatelnosti je okruh fyzických osob vymezených v § 8 odst. 1 písm. A) až d) TOPO¹⁷⁵. Jednání této fyzické osoby musí být v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti, jak uvádí návětí odstavce téhož ustanovení¹⁷⁶.

V zájmu právnické osoby znamená, že právnická osoba má z onoho jednání materiální nebo imateriální prospěch či vyplývá-li z jednání určitá výhoda¹⁷⁷. Takovouto výhodou může být výhodnější postavení na obchodním trhu nebo například možnost vyplácet vyšší mzdy svým zaměstnancům, a tedy v důsledku zlepšení vnitřní sociální situace, vytvoření vhodnějšího prostředí pro rozvoj společnosti¹⁷⁸. Tento korektiv slouží jako limit přičitatelnosti trestní odpovědnosti pro případy, kdy se osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 TOPO dopustí excesu, jež nesouvisí s právnickou osobou, nebo jež jsou právnické osobě na úkor¹⁷⁹.

---

¹⁷⁰ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 101; shodně: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8. s. 297

¹⁷¹ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 36 – 38

¹⁷² FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 36 – 38

¹⁷³ Tamtéž, s. 36 – 38

¹⁷⁴ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Op. cit., s. 195 – 201

¹⁷⁵ § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁷⁶ SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

¹⁷⁷ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 38

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 38

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 38

Slovní spojení „v rámci činnosti“ lze vykládat jako jednání vztahující se k předmětu činnosti či jednání konané v rámci provozu právnické osoby¹⁸⁰. Předmět činnosti lze zjistit z veřejného rejstříku, zakladatelského právního jednání nebo z živnostenského rejstříku¹⁸¹. V případě, že fyzická osoba jedná v rámci činnosti osoby právnické, nemusí tak být činěno ve prospěch této právnické osoby, ale pokud by fyzická osoba jednala proti jejím zájmům a právnická osoba by tak byla osobou poškozenou, lze uplatnit pouze trestní odpovědnost jednajících fyzické osoby¹⁸².

Materiální podmínku představuje § 8 odst. 2 TOPO¹⁸³, dle kterého dochází k přičtení jednání fyzických osob dvěma způsoby. Prvním způsobem je přičitatelnost jednání osob fyzických uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) osobě právnické bez dalšího, přímo (*stricto sensu*), a tedy bez nutnosti plnit další podmínky¹⁸⁴. Způsobem druhým je přičitatelnost, k níž dochází zprostředkovaně, a to dle § 8 odst. 2 písm. b) TOPO, který umožňuje přičíst jednání osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. d), neboli zaměstnanců, osobě právnické za předpokladu, že je splněna další podmínka. Touto podmínkou je, že k jednání došlo „*na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) TOPO, anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) TOPO neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu*“¹⁸⁵.

Příkladem rozhodnutí dle ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO je situace, kdy statutární orgán rozhodne v rámci působnosti týkající se obchodního vedení a toto rozhodnutí má realizovat zaměstnanec právnické osoby. Příkladem pokynu dle téhož ustanovení je pak případ, kdy osoba s řídicí či kontrolní působností nebo rozhodujícím vlivem udá pokyn zaměstnanci právnické osoby. Nezáleží však na tom, zda se jedná o pokyn závazný či nikoliv, ani zda je pokyn po právu či protiprávní. Zaměstnanec v obou případech nejedná z vlastní iniciativy. Schválení je pak naopak

---

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 38

¹⁸¹ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Op. cit., s. 195 – 201

¹⁸² FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 38; shodně i v rozhodnutí NS 8 Tdo 627/2015

¹⁸³ § 8 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁸⁴ ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Op. cit., s. 195 – 201

¹⁸⁵ SVATOS, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

jednáním ze zaměstnancovy iniciativy, jež orgán či osoba uvedená v § 8 odst. 1 s výjimkou písm. d) právnické osoby aprobuje¹⁸⁶. Fenyk a Smejkal konstatují, že takovéto úkony mohou ovlivnit vůli zaměstnance a mít tak vliv na subjektivní stránku trestného činu, tedy na formu zavinění¹⁸⁷. Dle ustanovení § 8 odst. 4 TOPO je však umožněno, aby došlo u fyzické osoby k naplnění znaků pouze nedbalostní formy zavinění trestného činu, ale právnické osobě byl přičten úmyslný trestný čin¹⁸⁸.

Ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO nelze vykládat pouze vzhledem k zákonným povinnostem kontrolních či řídicích orgánů, ale i vzhledem k obecným principům řízení a kontroly právnických osob, které lze po osobách, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné, „spravedlivě požadovat“¹⁸⁹. Právnická osoba v případě zprostředkované přičitatelnosti odpovídá za určité zanedbání péče či za nevytvoření prostředí předcházejícího páchání trestné činnosti, tedy za zanedbání prevence¹⁹⁰.

Jednou z diskutovaných otázek ohledně institutu přičitatelnosti byla otázka, zda takto vymezená úroveň přičitatelnosti nezahrnuje příliš mnoho případů trestné činnosti, jež lze právnické osobě přičítat, tedy zda je stále naplněna zásada subsidiarity trestní represe a trestní právo je stále prostředkem ultima ratio¹⁹¹. Dojde-li ke srovnání právní úpravy přičitatelnosti ve veřejném právu s právní úpravou přičitatelnosti jednání právnické osobě v soukromém právu, kde dle právní úpravy § 167 OZ „*právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný zástupce vůči třetí osobě*“¹⁹², je na první pohled zjevné, že přičitatelnost je v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob vymezena širěji. Dle občanského zákoníku je totiž jednání přičitatelné pouze za předpokladu, že jedná zástupce právnické osoby při plnění svých úkolů, a to vůči třetí osobě¹⁹³.

I přes poměrně rozsáhlou možnost přičitatelnosti jednání, tedy vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby, lze konstatovat, že dodržení zásady subsidiarity trestní represe v současné době v praxi nečiní velké problémy. Je však nutné podotknout, že se tak děje i vzhledem k nepříliš velké

---

¹⁸⁶ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 216

¹⁸⁷ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 52

¹⁸⁸ FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 52

¹⁸⁹ SVATOSĚ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

¹⁹⁰ Tamtéž

¹⁹¹ Zásada subsidiarity trestní represe viz. §12 odst. 2 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹² § 167 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁹³ SELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 102

četnosti případů, kdy je právnická osoba trestně stíhána. Existují však i limity, které možnost přičitatelnosti částečně omezují. Aby bylo možno limitovat případné pochybnosti o tom, zda je zásada subsidiarity trestní represe i přes širokou aplikovatelnost institutu přičitatelnosti dodržena, do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob byl pomocí zákona č. 183/2016 Sb., včleněn nový institut „zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob“. Institut zproštění se trestní odpovědnosti, jež zakládá ustanovení § 8 odst. 5 TOPO bude dalším diskutovaným problémem v jedné z následujících podkapitol.

4.4.2. Postup zjištění přičitatelnosti jednání právnické osobě

Aby byl trestný čin považován za spáchaný právnickou osobou je nutné dospět k naplnění následujících předpokladů. Prvním předpokladem je neexistence trestného činu ve výčtu ustanovení § 7 TOPO. Pokud je tento trestný čin obsažen v tomto negativním výčtu, pak není možné právnickou osobu za daný trestný čin stíhat. Pokud se jedná o trestný čin, za nějž lze právnickou osobu stíhat, pak je nutné zjistit, zda daný čin spáchala fyzická osoba, jež je uvedena v ustanovení § 8 odst. 1 TOPO a jestli byl čin spáchán v zájmu právnické osoby či v rámci její činnosti. V souladu s ustanovením § 9 odst. 3, a tedy se zásadou souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob, stíhání právnické osoby nebrání, není-li konkrétní fyzická osoba identifikována. Následně, tento trestný čin musí být právnické osobě přičitatelný dle § 8 odst. 2 téhož zákona, dle kterého je jednání osoby fyzické přičitatelné osobě právnické přímo dle písm. a) téhož ustanovení anebo zprostředkovaně dle písm. b) téhož ustanovení, zároveň je však přičitatelnost podmíněna objektivním následkem a určitým jednáním osoby právnické navenek¹⁹⁴. Na závěr je třeba zvážit také odst. 5 téhož ustanovení, jehož splněním je možné považovat právnickou osobu za vyviněnou z trestní odpovědnosti. Způsob, jak předcházet případné trestní odpovědnosti právnické osoby, a tedy naplnění podmínek ustanovení § 8 odst. 5, souvisí se zřízením compliance programu, jehož dodržením by právnická osoba měla naplnit požadavek „veškerého úsilí, které lze po ni spravedlivě požadovat“¹⁹⁵. Compliance programy však nejsou zárukou zproštění se trestní odpovědnosti. Tyto programy, jakož to prevence před vznikem trestní odpovědnosti právnických osob, budou diskutovány níže.

---

¹⁹⁴ ŽDÁRSKÝ, Z. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. Op. cit.

¹⁹⁵ § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

4.5. Institut zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob byl novelizován zákonem č. 183/2016 Sb., účinným dne 1. 12. 2016. Tato novela, zakotvující ustanovení § 8 odst. 5 TOPO obsahující institut zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob, umožňuje právnické osobě spíše vyvinít se z excesů osob uvedených v § 8 odst. 1. Nevýhodou novely jsou mnohé nejasnosti, jež nejsou zákonodárcem upřesněny především z důvodu, že k zákonu č. 183/2016 Sb. chybí důvodová zpráva¹⁹⁶. Problematika institutu bude diskutována v následujících podkapitolách.

4.5.1. Jedná se opravdu o zproštění se trestní odpovědnosti právnické osoby?

Jedním z problémů týkajících se ustanovení o zproštění se trestní odpovědnosti právnickou osobou, tedy § 8 odst. 5 TOPO, je samotný pojem „zproštění se“, který je dle Jelínka¹⁹⁷ pojmem, jež nelze v této souvislosti ani v trestním právu obecně uplatnit. Tento slovní obrat se objevuje obvykle v právní úpravě soukromého práva¹⁹⁸. Vhodnější variantou by bylo použití pojmu „vyvinění se z trestní odpovědnosti“ nebo dokonce „nepřičtení trestní odpovědnosti“¹⁹⁹. Vhodnost těchto variant lze dovozovat z následující části ustanovení § 8 odst. 5, která stanovuje: „...*aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.*“²⁰⁰. Odpovědnost právnické osobě nemůže vzniknout v případě, kdy jednání orgánu či fyzické osoby není právnické osobě přičitatelné, tedy kdy není dodržena některá z podmínek přičitatelnosti. Pokud jednání není možné právnické osobě přičíst, pak se nejedná o zproštění se přičteného protiprávního jednání, ale pouze o jednání, které je právnické osobě nepřičtené²⁰¹.

---

¹⁹⁶ Viz. sněmovní tisk 304 – právní úprava, jež zakotvila do § 8 nový odstavec 5., se dostala do návrhu novely zákona až v rámci jejího projednávání v Poslanecké sněmovně prostřednictvím pozměňovacích návrhů skrze poslaneckou iniciativu. Právní úprava je však zcela zásadním zásahem do koncepce zákona a z důvodu včlenění ustanovení až skrze pozměňovací návrhy k němu neexistuje důvodová zpráva, která by odůvodňovala a vysvětlovala právní ustanovení.

¹⁹⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9

¹⁹⁸ SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

¹⁹⁹ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 230. Shodně též: JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 211

²⁰⁰ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 230

²⁰¹ Tamtéž, s. 230

4.5.2. Vztah institutu zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob s procesněprávní částí zákona.

Byť se zde jedná o institut hmotněprávní, existují mnohé názory o vztahu s procesněprávní úpravou. Ustanovení § 8 odst. 5 TOPO slovy „právnická osoba se zproští“ lze vykládat tak, že právnická osoba musí učinit vše, aby se trestní odpovědnosti zprostila. Ke zproštění se trestní odpovědnosti a prokázání skutečnosti, že vykonala veškeré úsilí, jež po ni lze spravedlivě požadovat, tedy musí aktivně konat, čímž dochází k obrácení důkazního břemene. Přenesením důkazního břemene by se pak jednalo o výjimku ze zásady legální licence, zásady vyhledávací, a především zásady presumpce nevin²⁰². Případným porušením zásad by došlo k odklonu od Listiny základních práv a svobod²⁰³ i Ústavy²⁰⁴. Právnické osobě by tak totiž byla ukládána povinnost vykonat veškeré úsilí a zároveň vše činit tak, aby mohla prokázat, že takové úsilí vážně vykonala. Ukládání těchto povinností právnické osobě může být provedeno pouze výslovně na základě zákona, nikoliv pouhými spekulacemi a interpretací²⁰⁵. Pelc ve své publikaci zmiňuje metodiku nejvyššího státního zastupitelství, jakožto nezávazný dokument, jež může sloužit jako pomocné vodítko výkladu právní úpravy²⁰⁶. Tato metodika se přiklání k obrácení důkazního břemene, nebere však v úvahu, že obrácení důkazního břemene pro právnickou osobu mnohdy znamená zhoršení její pozice, nikoliv její zlepšení. Dle Pelce je někdy výhodnější pro právnickou osobu ničeho nečinit a ponechat aktivitu na orgánech činných v trestním řízení, dále také podotýká, že možnost volby taktiky je dle něho „součástí práva na obhajobu“²⁰⁷.

Je-li srovnávána právní úprava odpovědnosti právnických osob v trestněprávní úpravě s právní úpravou ve správním právu, kde je aktivní jednání v případě prokázání liberačních důvodů po právnických osobách vyžadováno, je nutné konstatovat, že se jedná o rozdílnou situaci. Odpovědnost právnické osoby za přestupek totiž nevyžaduje zavinění. Jedná se zde o objektivní odpovědnost²⁰⁸, tedy o model ručení právnické osoby za jednání osoby fyzické, jež je uplatňován v některých státech common law systému ve formě již zmiňované strict liability nebo absolute

---

²⁰² viz. čl. 40 odst. 2 LZPS: „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.“

²⁰³ viz. čl. 2 odst. 3, čl. 40 odst. 2 LZPS

²⁰⁴ viz. čl. 2 odst. 4 Ústavy

²⁰⁵ PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Bulletin advokacie. 2018. č. 11. s. 40. ISSN 1210-6348

²⁰⁶ Tamtéž, s. 40

²⁰⁷ Tamtéž, s. 40

²⁰⁸ § 21 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů. Shodně: SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Op. cit.

liability. V právním řádu České republiky v oblasti trestněprávní úpravy byl však tento model odmítnut²⁰⁹.

Dle Práškové by však objektivní odpovědnost byla jednodušší variantou, a to z důvodu nepotřebnosti zjistit a prokázat zavinění fyzické osoby. Objektivní odpovědnost současně bere v úvahu konkrétní okolnosti protiprávního jednání právnické osoby, jimž nebylo možno zabránit ani v případě, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, jež po ni lze spravedlivě požadovat s přihlédnutím k její podobě a konkrétním okolnostem. Nepřiměřený postih právnické osoby je zde tedy dle Práškové značně limitován²¹⁰. Jelínek však upozorňuje na to, že objektivní odpovědnost je odpovědností přísnější nežli odpovědnost subjektivní. Dle Jelínka neexistuje důvod, proč by právnická osoba měla mít oproti osobě fyzické zpřísněné podmínky. Názor, že se jedná o subjektivní odpovědnost, podporuje i vztah subsidiarity mezi zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a trestním zákoníkem. Trestní zákoník, jež je založen na subjektivní odpovědnosti, je zákonem obecným k zákonu o trestní osobnosti právnických osob. Přístup těchto zákonů by mohl být rozdílný pouze pokud by tak bylo v zákoně výslovně uvedeno. Takto však učiněno nebylo²¹¹.

Přestože slovní spojení „zproštění se“ trestní odpovědnosti ponechává prostor pro pochybnosti, zda se o objektivní odpovědnost opravdu nejedná, takovýmto výkladem by došlo k porušení základních zásad trestního práva, které je založeno na zásadě odpovědnosti za zavinění²¹². Dle Šellenga, pokud zákonodárce zamýšlel zůstat u odpovědnosti subjektivní, jak je tomu u osob fyzických, pak by bylo vhodným řešením podmínit přičitatelnost trestní odpovědnosti právnické osoby u osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) stejně tak, jak je tomu u osob uvedených v písm. d) téhož ustanovení, tedy u zaměstnanců. Dle Šellengova názoru by pak důkazní břemeno nebylo přeneseno na právnickou osobu a zůstalo by v působnosti orgánů činných²¹³. Dle Pelce, který souhlasí s názorem, že se jedná o subjektivní odpovědnost, trestní odpovědnost právnické osoby není zcela odvozená od trestní odpovědnosti osoby fyzické, tedy od zavinění. Jelínek či Pelc dělí subjektivní stránku na subjektivní odpovědnost originární neboli

---

²⁰⁹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 163 – 165.

²¹⁰ PRÁŠKOVÁ, H. Správní delikty právnických osob. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica. 1992, č. 4-5. s. 88-89. ISSN 0323-0619

²¹¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 203

²¹² § 13 odst. 2 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²¹³ SELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 132

původní, a na subjektivní odpovědnost derivativní neboli odvozenou²¹⁴. Originární část spočívá v opomenutí opatření, které vyžaduje jiný právní předpis, nebo v opomenutí provedení úkonů, jež lze po právnické osobě spravedlivě požadovat. Pelc uvádí, že „možnost vyvinění se nepředstavuje žádné dobrodiní zákonodárce, jak naznačuje Metodika NSZ²¹⁵, ale je přeneseným výrazem pro originární (vlastní) část subjektivní stránky trestného činu právnické osoby, přičemž podstatou této subjektivní stránky je nedostatek náležité péče právnické osoby“²¹⁶. Tuto teorii započal již Fenyk se Smejkallem v prvním komentáři²¹⁷ a dále rozvedl Jelínek ve své publikaci²¹⁸.

Názor, že se v případě institutu trestní odpovědnosti právnických osob jedná o odpovědnost subjektivní, zastává většina právních autorit²¹⁹. Možnost přechodu k odpovědnosti objektivní však zůstává stále otevřena. Jedinou možností přechodu ze subjektivní trestní odpovědnosti právnických osob na trestní odpovědnost objektivní je však explicitní zakotvení v zákoně.

---

²¹⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9. Shodně též: PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9. s. 64 – 71

²¹⁵ Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika. Soustava státního zastupitelství: Nejvyšší státní zastupitelství. Činnost. Ostatní dokumenty. Aktualizovaná metodika NSZ – Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce novou právní úpravou pro statní zástupce. NSZ [online]. 2018 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nasz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/ostatni-dokumenty/>

²¹⁶ PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Op. cit., s. 40

²¹⁷ viz. FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN 978-80-7357-720-9. s. 31

²¹⁸ JELÍNEK J. Nad koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu. Kriminalistika. 2016, č. 1. s. 16. ISSN 1210-9150

²¹⁹ JELÍNEK., J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Op. cit. s. 42. Dále též: FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8. s. 66 – 69, 80 – 83; JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4. s. 75 – 76; shodně i JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica. 2017, č. 2. s. 19. ISSN 0323-0619

4.5.3. Povinnost právnické osoby přijmout veškerá opatření, která po ni lze spravedlivě požadovat.

Ustanovení § 8 odst. 5 TOPO se vztahuje pouze k osobám, jež jsou uvedeny v § 8 odst. 1²²⁰ a to za předpokladu, že právnická osoba přijala „*veškerá opatření, která po ni lze spravedlivě požadovat*“²²¹. Právnická osoba je povinna řádně řídit a kontrolovat činnost vedoucích osob, stejně tak jako předcházet páčání trestné činnosti těmito osobami. Před zakotvením tohoto ustanovení právní úprava neobsahovala možnost vyvinut se z trestní odpovědnosti pro případ excessu těchto osob, a tedy zakládala jakousi „*presumpci viny právnické osoby*“, jak stanovuje Jelínek²²². Ustanovení je však nutné interpretovat i ve vztahu k jednání statutárního orgánu, nikoliv pouze ve vztahu k jednání samotné právnické osoby. Osoby v pozici „vrcholného managementu“ musejí vyvíjet veškeré úsilí, jež po nich lze spravedlivě požadovat²²³, aby předcházely trestné činnosti stejně tak, jako ji případně odhalovaly a následně napravovaly způsobené následky. Výkon veškerého úsilí nelze požadovat pouze po osobě právnické a opomíjet osoby za ni jednající. Je třeba mít stále na paměti, že osoba právnická fakticky nejedná. Fakticky za ni obvykle jedná určitá osoba fyzická. Je však možné, aby za právnickou osobu jednala i další osoba právnická, za tu však opět jedná osoba fyzická, případně ještě dále další osoba právnická, stále však prostřednictvím osoby fyzické²²⁴. Bylo-li by pohlíženo pouze na jednání osoby právnické, nikoliv jejích statutárních orgánů, pak by právnickým osobám bylo umožněno vytvářet účelově založené právnické osoby k páčání trestné činnosti. Příkladem může být situace, kdy právnická osoba učiní neboli její statutární orgán přijme, veškerá opatření k předcházení trestné činnosti, avšak osoby na pozicích statutárního orgánu budou trestnou činnost vykonávat. V takovémto případě je důležité hodnotit jednání statutárního orgánu, jako jednání samotné právnické osoby. Základem pro posouzení je nejen zavedení preventivních mechanismů, ale především dodržování zákonů

---

²²⁰ Konkrétně se jedná o tyto uvedené osoby: „a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat; b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a); c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c)“. § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

²²¹ § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

²²² JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Op. cit., s. 13

²²³ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 228 – 233

²²⁴ Tamtéž, s. 228 – 233

a ostatních právních předpisů²²⁵. V opačném případě, zproštění se trestní odpovědnosti v souladu s ustanovením § 8 odst. 5 TOPO z logiky věci nelze požadovat.

4.5.4. Vztah ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO a odst. 5 téhož ustanovení.

Další diskutovanou problematikou je vztah ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO a odst. 5 téhož ustanovení. Dle Dědiče či Malého není právní úprava ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) a odst. 5 vymezena příliš jasně, je zde totiž patrné, že tyto dva odstavce se částečně překrývají²²⁶. Dle Malého by bylo logičtější řešením, aby v určitých případech jednání nebylo osobě právnické vůbec přičitatelné a ona se pak nemusela onoho jednání zprostit²²⁷.

Dle odst. 2 písm. b) zmiňovaného ustanovení je jednání právnické osobě přičitatelné za předpokladu, že nevykonala kontrolu či neučinila určité opatření. Naproti tomu odst. 5 téhož ustanovení stanovuje, že právnická osoba se zproští trestní odpovědnosti, pokud vykoná veškeré úsilí, jež po ni lze spravedlivě požadovat. Pokud by však osoba učinila veškeré úsilí, pak by nedošlo k onomu opomenutí zmíněnému v odst. 2 písm. b). Překrývání odstavců je zde tedy patrné.

Rozdílným je však okruh osob, na něž odstavce dopadají. Zatímco odst. 2 písm. b) dopadá pouze na zaměstnance, a tedy osoby podřízené, odst. 5 se vztahuje na všechny osoby uvedené ve výčtu § 8 odst. 1 TOPO. Jakožto praktickou ukázkou dopadu vztahu ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) TOPO a odst. 5 téhož ustanovení, lze uvést názor Malého, který stanovuje, že neprovedla-li právnická osoba potřebná opatření v souladu s ustanovením § 8 odst. 2 písm. b) TOPO, není možné, aby se právnická osoba vyvinila z trestní odpovědnosti dle § 8 odst. 5 a vynaložila tak veškeré úsilí, jež po ni lze spravedlivě požadovat²²⁸.

Problematické jsou však i pojmy „spravedlivě požadovat“ a „veškeré úsilí“. Sousedství „spravedlivě požadovat“ svádí stejně tak jako sousloví „zprostit se“ k požadavku aktivní činnosti z pozice právnické osoby²²⁹. Formulace je vlastní spíše soukromoprávní úpravě, avšak jak bylo již zmíněno shora, trestněprávní úprava, jakožto v určité míře autonomní odvětví, požaduje vlastní výklad zákonodárcem, který však učiněn nebyl. Ohledně pojmu tak panuje nejistota. Slovní

---

²²⁵ Tamtéž, s. 228 – 233

²²⁶ Tamtéž, s. 230; shodně dále i MALÝ, J. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. Právní rozhledy [online]. 2020, č. 10 [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.

²²⁷ MALÝ, J. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. Op. cit.

²²⁸ MALÝ, J. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. Op. cit.

²²⁹ DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 231.

spojení „veškeré úsilí“ je nutné hodnotit vzhledem k možnostem konkrétní právnické osoby. Faktory, jež ovlivňují možnosti právnické osoby, jsou například její finanční prostředky, předmět činnosti či struktura²³⁰.

V souladu s výkladem těchto pojmů se lze vrátit ke vztahu odstavce 2 písm. b) a odst. 5. Tedy právnická osoba, jež opominula učinit některá opatření či nevykonala potřebnou kontrolu dle odst. 2 písm. b) se i přes tento nedostatek může zprostit trestní odpovědnosti dle odst. 5, pokud vynaložila „veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat“²³¹ vzhledem k jejím objektivním možnostem.

4.5.5. Závěr

Vzhledem k absenci důvodové zprávy, není možné objasnit obecné pojmy trestnímu právu nevlastní a účel právní úpravy zákona č. 183/2016 Sb. tak není zřejmý. Novela je kritizována nejen pro svoji terminologickou neurčitost, ale také pro nejasnost některých ustanovení. Jako příklad lze uvést diskutovaný vztah mezi § 8 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 5 TOPO²³². Další z nejasností je obecný pojem „veškeré úsilí“ či slovní spojení „spravedlivě požadovat“ ani ten totiž dle Jelínka a dalších autorit není trestnímu právu vlastní²³³. Na pojem „spravedlivě požadovat“ upozorňuje také Fenyk²³⁴. Gvozdek dodává, že slovní spojení trestnímu právu nevlastní by měla být zákonodárcem vyložena, a neměla by tak ponechávat prostor pro následný výklad soudu a v důsledku toho tak vytvářet právní nejistotu²³⁵. Případným pozitivním dopadem právní nejistoty na praxi právnických osob by však mohl být větší důraz kladený na prevenci před pácháním trestné činnosti.

---

²³⁰ Tamtéž, s. 231

²³¹ § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

²³² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Op. cit., s. 13

²³³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 211

²³⁴ viz. FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Op. cit., s. 59

²³⁵ GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2016, č. 11. s. 42. ISSN 1210-6348

4.6. Compliance program

Compliance program je program, jehož dodržení by mělo působit jako prevence před páčáním trestné činnosti v rámci společnosti. Pokud i přes jeho existenci k protiprávní činnosti dojde, může jeho existence napomoci právnické osobě vyvinut se z trestní odpovědnosti dle § 8 odst. 5 TOPO. Neznamená to však, že samotný compliance program automaticky vyviní právnickou osobu z oné trestní odpovědnosti. Stejně tak lze ale podotknout z druhé strany, že pokud právnická osoba nemá vytvořený compliance program, je i tak možné, aby prokázala, že vyvinula „veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat“²³⁶ a vyvinula se tak i bez existence compliance programu. Compliance program je pouhým předpokladem pro naplnění ustanovení § 8 odst. 5 TOPO, avšak až jeho fungování a naplňování stanovených cílů programu vede k vyvinění právnické osoby. V následujících podkapitolách bude věnována pozornost především obsahové stránce compliance programu, jakožto možnému způsobu vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti.

4.6.1. Jaká opatření by měl compliance program obsahovat, aby naplňoval cíl prevence a možnosti vyvinění se za jednání fyzické osoby?

Compliance, jakožto obchodní pojem, ve svém významu znamená samotné dodržování práva obchodními korporacemi a příslušné vytvoření vnitřních norem, které dodržování práva zajistí²³⁷. Compliance program je tedy systémem zásad k zajištění dodržování pravidel a norem ze strany osob zapojených do činnosti dané společnosti. Netýká se však pouze trestní oblasti, ale působí také v úseku financí, v oblasti daňové, v pracovních vztazích či v oblasti hospodářské soutěže. Pro účely této diplomové práce budou diskutovány pouze trestněprávní compliance programy, jež souvisejí s právní úpravou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob²³⁸. Program lze rozlišit na program opatření týkající se pravidel etického a morálního charakteru, nazýván jako „soft-compliance“ a na „hard-compliance“, jež obsahuje opatření vedoucí k dodržování norem právních²³⁹. Předmět opatření, jež konkrétní compliance program obsahuje se různí nejen vzhledem k velikosti, struktuře a formě společnosti, záměru a předmětu její činnosti,

---

²³⁶ § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

²³⁷ BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2. s. 174

²³⁸ zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

²³⁹ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 202

ale také zkušenostem a znalostem zaměstnanců dané právnické osoby²⁴⁰. Předmět činnosti velkých korporací bývá mnohonásobně rozsáhlejší nežli předmět činnosti malých společností. Přímě úměrná jsou pak opatření, jež jednotlivé compliance programy zahrnují. Opatření se mohou vztahovat ke konkrétnímu specifickému předmětu činnosti společnosti, kterou může být doprava či životní prostředí, avšak tato opatření by neměla být jediným obsahem compliance programu. Program by se měl týkat veškeré činnosti právnické osoby a její existence²⁴¹.

U zahraničních států jako je například Rakousko či Polsko lze pozorovat, že ústřední orgány státní správy vydávají tzv. „corporate governance kodexy“, jakožto kodifikace modelových compliance opatření²⁴². V České republice byl vydán kodex obdobného typu ministerstvem financí již v roce 2004 a byl novelizován s účinností od 1. ledna 2019. Novelizovaný kodex je založen na revidovaném Principu správy a řízení společností, jež ve spolupráci s organizací G20 vydala OECD, přičemž přihlíží k právnímu prostředí České republiky a bankovním regulacím²⁴³²⁴⁴. Odlišný přístup zastává španělská právní úprava, která umožňuje právnické osobě zprostit se trestní odpovědnosti, a to v případě, že došlo k zavedení compliance programu, který obsahuje zákonem vymezené konkrétní body²⁴⁵. Doporučení a modelové compliance programy je možno nalézt i u Mezinárodní organizace pro normalizaci pod označením ISO²⁴⁶. Inspirací při vytváření compliance programu mohou být i doporučení OECD, dle nichž je nutné hodnotit rizika konkrétní společnosti, pravidelně tato rizika monitorovat a přehodnocovat dle vývoje potřeb společnosti tak, aby byl program stále efektivní. Rizika se různí dle profilu společnosti, její velikosti, dle místa činnosti, obchodních partnerů i konkurence právnické osoby²⁴⁷.

---

²⁴⁰ BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9. s. 72 – 80

²⁴¹ KOUKAL, P. Korporátní pravidla Compliance a nový trestní zákoník. Právní rádce [online]. 2010, č. 2 [cit. 21. 6. 2020]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-40730210-korporatni-pravidla-compliance-a-novy-trestni-zakonik>

²⁴² ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 205 – 206

²⁴³ Ministerstvo financí České republiky. O ministerstvu: Odborné studie a výzkumy. Kodex správy a řízení společností ČR (2018). MFČR [online]. 2019 [cit. 25. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2019/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-cr-201-34812>

²⁴⁴ „Obecná pravidla kodexu jsou inspirována jak srovnatelnými národními kodexy corporate governance (zejména německým či rakouským kodexem), tak mezinárodními standardy corporate governance (zejména Země G20/OECD Principy správy a řízení společností z roku 2015)“. Czech Institute of Directors a Deloitte. Kodex správy a řízení společností ČR 2018. 1. vyd. Czech Institute of Directors, 2018. ISBN 978-80-270-4403-0. s. 15

²⁴⁵ Blíže ke konkrétním bodům viz. ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 205 – 206

²⁴⁶ viz. ISO standard 37001:2016. Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use [online]. 2016 [cit. 12. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/65034.html>.; ISO standard 19600:2014 [online]. 2014 [cit. 12. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/62342.html>.

²⁴⁷ ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 210. Shodně též: KOUKAL, P. Korporátní pravidla Compliance a nový trestní zákoník. Op. cit., s. 29

Dalším podkladem pro vytvoření compliance programu může být i metodika Nejvyššího státního zastupitelství, jež uvádí jednotlivé instrumenty, k nimž má být přihlíženo při hodnocení vynaložení dostatečného úsilí právníkem osobou policejními orgány a následně i státním zastupitelstvím. Kritériem pro stanovení, zda byl naplněn požadavek „vynaložení veškerého úsilí“ dle této metodiky jsou i vzdělávací akce a jejich efektivita a ověřování jejich účinnosti²⁴⁸. Dalšími instrumenty jsou etický kodex, protikorupční program, podnikový ombudsman či samotný compliance program. Tyto instrumenty je pak možné považovat za další možnosti, jak naplnit požadavky jednání s péčí řádného hospodáře či dodržení obecné prevenční povinnosti dle § 2900 OZ.

4.6.2. Jaké společnosti compliance programy obvykle zřizují?

Compliance program je vytvářen velkými, obvykle nadnárodními, korporacemi z důvodu finanční náročnosti i náročnosti jeho zřízení. Malé společnosti, jako jsou jednočlenné společnosti či společnosti s malým počtem zaměstnanců, mohou vykonávat prevenci páchaní trestné činnosti a plnit povinnost jednat s péčí řádného hospodáře mnohem snadněji a přehledněji než velké korporace.

Vzhledem ke skutečnosti, že zřízení compliance programu není zákonnou povinností, společnosti nejsou nuceny program vytvářet, pokud se nejedná o specifickou společnost, kterou je například banka. U specifických společností, z jejichž činnosti vyplývá zvýšené riziko páchaní trestné činnosti, je situace odlišná. Povinnost zřízení preventivních a kontrolních mechanismů vyplývá z právních předpisů týkajících se těchto specifických právnických osob.

4.6.3. Shrnutí podstaty compliance programu

Trestněprávní compliance program, jehož cílem je soulad s právním prostředím²⁴⁹, by měl v souhrnu zakotvovat základní standardy a procedury k prevenci páchaní trestné činnosti a případné nápomoci k jejímu odhalování. Orgány společnosti by měly být s programem seznámeny a nad jeho dodržováním by měl být vykonáván dohled. Program by měl být monitorován, kontrolován a hodnocen. Pokud je protiprávní činnost zjištěna, musí dojít k nápravě pomocí účinných opatření a musí dojít k zabránění dalšímu páchaní této činnosti. Compliance

---

²⁴⁸ ŠELLENG, D. Právník jako pachatel trestného činu. Op. cit., s. 206 – 209

²⁴⁹ BANKS, T., L. a F. L. BANKS. Corporate legal Compliance handbook. 2nd ed. New York: Wolters Kluwer, 2016. pp. 1054. ISBN 978-07-3559-381-7. s. 1 – 3

program by měl obsahovat fundamentální hodnoty společnosti tzv. „mission statement“, etický kodex, materiální a procesní část programu. Pro větší srozumitelnost a zařazení programu do společnosti jsou vhodná školení zaměstnanců, jež představí cíle programu a vysvětlí opatření, jež je nutné k jejich naplnění dodržovat, a to nejen pomocí teorie, ale i praktických konkrétních příkladů. Zaměstnance je vhodné pozitivně motivovat k dodržování programu pomocí odměn.

5. Vymezení trestní odpovědnosti v zemích Anglie a Walesu a zhodnocení možnosti aplikace institutů systému.

Angloamerický právní systém založen na common law, které vychází z principu, dle kterého čin není trestný, pokud mysl není vinna (lat. Actus non facit reum, nisi mens sit rea), je možné porovnávat se systémem kontinentálním pouze z malé části. V následujících podkapitolách bude ve stručnosti shrnuta právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v Anglii a Walesu a bude zhodnoceno, zda lze právní úpravu těchto zemí využít v právní úpravě České republiky.

5.1. Právní úprava trestní odpovědnosti v Anglii a Walesu

Delikt je v angloamerickém systému složen ze dvou složek, jimiž jsou: vědomé konání či opomenutí, které porušuje povinnost právem uloženou a subjektivní stav pachatele, jenž je složkou připodobitelnou k české právní úpravě založené na zásadě trestní odpovědnosti za zavinění. Požadavek zavinění je v angloamerickém právním systému prolomen výjimkami týkajícími se institutu trestní odpovědnosti právnických osob, jimiž jsou vicarious liability a strict liability, jež byly diskutovány v první kapitole.

Pro snadnější zorientování se v angloamerické právní úpravě je vhodné připomenout, že strict liability je odpovědností nevyžadující zavinění, tedy jakousi objektivní odpovědností. Strict liability je založena na veřejnoprávních regulačních normách „regulatory offences“ a „public welfare offences“ ukládajících povinnosti ve veřejném zájmu²⁵⁰. Porušení těchto povinností vede k potrestání osob, kterým jsou povinnosti adresovány, zde však nedochází k morálnímu odsouzení pachatele. Porušení takovéto povinnosti je označováno jako „mala prohibita“, bezpráví neboli porušení něčeho právem zakázaného. Protikladem jsou situace označené jako „mala in se“, kdy se jedná o běžný kriminální delikt s morálním odsouzením jako je například vražda či loupež. Spáchání těchto deliktů je společností považováno za nemyslitelné bez ohledu na právní úpravu²⁵¹.

Oproti tomu dle koncepce vicarious liability osoba právnická ručí za protiprávní jednání pracovníků právnické osoby, pokud její pracovníci jednají v rámci působnosti oné právnické osoby. Těmito pracovníky mohou být osoby ve vedoucím postavení, ale i běžní zaměstnanci nezávisle na jejich postavení. Jedná se zde tedy o zástupnou trestní odpovědnost neboli

---

²⁵⁰ Povinnosti jsou ukládány například v oblasti bezpečnosti práce a dopravy či ochrany zdraví.

²⁵¹ ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Op. cit., s. 169

odpovědnost za cizí zavinění. Vicarious liability tak zahrnuje široký okruh osob, jejichž jednání je možné považovat za jednání právnické osoby, a tedy zakládat její trestní odpovědnost. Naopak věcná působnost je zúžena požadavkem jednání pracovníků v rámci působnosti právnické osoby²⁵².

Z výše uvedeného je zřejmé, že angloamerická právní úprava je nepřenositelná do českého právního řádu, kde je trestněprávní odpovědnost založena na zásadě odpovědnosti za zavinění složeného ze složky vědní a složky volní²⁵³.

5.2. Zhodnocení potencionální použitelnosti právní úpravy trestní odpovědnosti v Anglii a Walesu na trestní odpovědnosti právnických osob v právním řádu České republiky

Byť je angloamerický právní systém ve srovnání s kontinentálním právním systémem velmi odlišný, nelze odhlédnout od skutečnosti, že angloamerický systém, jakožto systém, v němž byla odpovědnost právnických osob zrozena, obsahuje mnoho kladných aspektů právní úpravy, které mohou být aplikovatelné i pro kontinentální systém právní kultury pouze však s přihlédnutím k odlišnostem a přiměřené aplikaci právní úpravy. Plná aplikace jednotlivých institutů není možná z důvodu rozdílných zásad a principů, na nichž jsou systémy založeny. Subjektivní trestní odpovědnost, v českém právním řádu založena na zásadě odpovědnosti za zavinění, musí být zachována i v případě trestní odpovědnosti právnických osob. Aplikaci právní úpravy, jež by se zakládala na odpovědnosti objektivní, tak není možné připustit²⁵⁴. Pokud by bylo rozhodnuto o vhodnosti aplikace některé části právní úpravy, která by byla založena na objektivní odpovědnosti, muselo by dojít ke změně ze subjektivní odpovědnosti na odpovědnost objektivní a muselo by tak být provedeno zákonodárcem v rámci novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Vývoj institutu trestní odpovědnosti právnických osob není jednoznačný a bezproblémový ani v angloamerickém systému, jak je možné vidět v kapitole první věnované vývoji trestní odpovědnosti právnických osob v Anglii a Walesu. Další problematikou je také již zmíněná nejednotnost právní úpravy institutu v rámci jednotlivých států či dokonce států a federace, kde

---

²⁵² ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Op. cit., s. 169

²⁵³ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Op. cit., s. 201

²⁵⁴ ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Op. cit., s. 169

na každé úrovni panuje odlišný přístup. V rámci diskuse odlišností angloamerického systému se systémem kontinentálním nelze opomenout zmínit i odlišnost subjektu, jež právo tvoří. V angloamerickém systému mají soudy odlišné pravomoci. Soudy právo nejen interpretují, ale dokonce ho tvoří. Tyto pravomoci by české soudy mít neměly, měly by právo pouze vykládat nikoliv ho však dotvářet. Právo angloamerického systému upravuje v rámci trestní odpovědnosti právnických osob zejména oblasti, jež kontinentální systém upravuje v rámci správního práva.

Je-li však proti aplikaci právní úpravy Anglie a Walesu argumentováno odlišnostmi systémů, je nutné podotknout, že již samotným přijetím institutu trestní odpovědnosti právnických osob dochází k narušení principů a přístupů, na nichž je kontinentální právní systém založen. Zavedení právě trestní odpovědnosti právnických osob narušuje jak princip zavinění, tak definice pojmů pachatel a spolupachatel. Takovýto zásah do právní úpravy může působit na stabilitu systému. Nestabilita systému je negativem případného převzetí části právní úpravy angloamerického systému, ale vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o uměle vytvořený institut, který ať tak či onak je narušením systému, a to nezávisle na skutečnosti, zda dojde k aplikaci angloamerické právní úpravy, je tato aplikace stále možná, pouze však v podobě explicitního vymezení zákonodárcem. Aplikace této právní úpravy by však pravděpodobně způsobila ještě větší nestabilitu systému a narušila tak právní jistotu.

Závěr

Cílem této práce bylo rozebrat “vybrané problémy právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob” v České republice, popsat vývoj české právní úpravy a právní úpravy Anglie a Walesu a následně zvážit, zda by bylo možné aplikovat na právní řád České republiky některé prvky z právní úpravy, jež je využívána v angloamerickém systému.

Kontinentální systém právní kultury je založen na odlišných principech, nežli je založen angloamerický systém práva opírající se o systém common law. Globalizace a propojenost světa může budít dojem, že i právní řády jednotlivých států se vzájemně propojují a postupně sjednocují. Přestože vliv evropského práva je v mnoha oblastech značný, nelze stále konstatovat, že by právní úpravy států Evropy byly zaměnitelné a že by se právní úprava určitého institutu mohla převzít do právního řádu státu jiného bez dalšího.

Je třeba si uvědomit, že státy jsou suverénní entity se specifickou strukturou. I přes snahy harmonizace určitých oblastí práva ze strany Evropské unie je nutné suverenitu států zachovávat. Vzhledem k těmto skutečnostem, kdy nelze převzít právní úpravy ani od druhého státu v rámci Evropy, převzetí institutu z angloamerického právního systému je o to problematičtější.

Na druhou stranu institut trestní odpovědnosti právnických osob z angloamerické právní úpravy vyšel a v mnohém je jím inspirován, základní zásady a principy právní úpravy konkrétního státu, v tomto případě České republiky, je však stále nutné dodržet. Převzetí právní úpravy angloamerického systému a vyplnění mezer, jež zákon č. 418/2012 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje, pomocí právní úpravy Anglie a Walesu, tak jak je v těchto zemích uplatňována, je nemožné. Možné je však uvažovat o změně z odpovědnosti subjektivní na odpovědnost objektivní. Pokud by zákonodárce k takovému rozhodnutí dospěl, pak by bylo nutné tak učinit explicitním vymezením v zákoně, tedy pomocí novelizace zákona. Pokud by se jednalo o objektivní trestní odpovědnost právnických osob, bylo by možné uvažovat o převzetí některých částí právní úpravy Anglie a Walesu do české úpravy institutu.

Řešením mnohých problémů právní úpravy by byl výklad nejasných pojmů zákonodárcem. Další problematika, jež se začala objevovat v praxi, i problematika a nejasnosti, jež přinesla především novela provedena zákonem č. 183/2016 Sb., bude pravděpodobně postupně řešena přibývajícím judikaturou, jež by měla interpretaci právní úpravy sjednotit. Je však žádoucí, aby soudy měly takto silnou moc interpretace právní úpravy, tedy jakéhosi dotváření práva? Mezery v právní úpravě, jež jsou vytvářeny především nedostatečným výkladem obecných pojmů zákonodárcem, zásadně narušují zásadu právní jistoty, na níž je právní řád České republiky, založen. Mezery, a tedy možnost interpretace práva soudy by se tak měly vyskytovat co možná

nejméně, aby nedocházelo k narušení zmíněné právní jistoty. Úloha tvorby práva by měla být ponechána zákonodárci.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BERAN, K. Pojem osoby v právu (osoba, morální osoba, právnická osoba). Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-06-9.
- BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2.
- FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 2012. ISBN 978-80-7357-720-9.
- FENYK, J. SMEJKAL L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-7552-965-7.
- FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. 392 s. ISBN 978-80-87576-58-8.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019. 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3.
- JELÍNEK., J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.

- JELÍNEK, J., HERCZEG, J. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4.
- KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.): Trestní právo (stále) v pohybu: Pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 386 s. ISBN 978-80-210-8921-1.
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
- MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. (eds.): Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému. Praha: CODEX, 1998. ISBN 80-85963-68.
- ŠELLENG, D. Právnická osoba jako pachatel trestného činu. Praha: Leges, 2019. 252 s. ISBN 978-80-7502-339-1.
- ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.
- VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J. a kol. Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-807400-388-2.

Seznam použité zahraniční literatury

- BANKS, T., L. a F. L. BANKS. Corporate legal Compliance handbook. 2nd ed. New York: Wolters Kluwer, 2016. pp. 1054. ISBN 978-07-3559-381-7.
- BERNARD, T. J. The Historical Development of Corporate Criminal Liability. In: Criminology, American Society of Criminology [online]. 1984, vol. 22, n. 1. pp. 3-18 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://booksc.xyz/book/10112472/060bab>

- BRICKEY, K., F. Corporate Criminal Accountability: A Brief History and an Observation. In: Washington University Law Quarterly [online]. 1983, n. 60 [cit. 15. 5. 2020]. ISSN 2166-8000. Dostupné z: https://openscholarship.wustl.edu/law_lawreview/vol60/iss2/6
- KHANNA, V., S. Corporate Criminal Liability: What Purpose Does it Serve? In: Harvard Law Review [online]. 1996, n. 7. pp. 1477-1534 [cit. 15. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1342023?origin=JSTOR-pdf&seq=1>
- MATTHEWS, R. Blackstone's Guide to the Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act. New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780199203215.
- PINTO, A., EVANS, M. Corporate Criminal Liability, 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008. ISBN 978-0421894105.
- WELLS, C. Corporation and Criminal Responsibility. 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005. pp. 198. ISBN 0-19-924619-X.

Příspěvky v kolektivních sbornících

- BOHUSLAV, L. Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1 vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.
- DANKOVÁ, K. K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.
- DĚDIČ, J. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In: ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

- KURILOVSKÁ, L., BURDA, E. Polemika o vybraných inštitútoch právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb v Českej republike. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.
- MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. (eds.): Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému. Praha: CODEX, 1998. ISBN 80-85963-68.
- PELC, V. Limity trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9.
- ŘÍHA, J. Pět let uplatňování trestní odpovědnosti právnických osob českou justicí. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. (eds.): Trestní právo (stále) v pohybu: Pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018. 386 s. ISBN 978-80-210-8921-1.
- ŠÁMAL, P. K některým otázkám trestní odpovědnosti právnických osob. In: VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J. a kol. Na křižovatkách práva: Pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-807400-388-2.

Odborné články

- ČEP, D. Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1.část). Trestněprávní revue. 2018, č. 9. ISSN 1213-5313.
- GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 2016, č. 11. ISSN 1210-6348.
- HUBER, B. Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). Trestní právo. Praha: ORAC. 2000, č. 9. ISSN 1211-2860.

- JANDA, P. Trestní odpovědnost právnických osob. Právní fórum. 2006, č. 5. ISSN 1214-7966.
- JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica. 2017, č. 2. ISSN 0323-0619.
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 2014, č. 9. ISSN 1210-6348.
- JELÍNEK J. Nad koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu. Kriminalistika. 2016, č. 1. ISSN 1210-9150.
- KOUKAL, P. Korporátní pravidla Compliance a nový trestní zákoník. Právní rádce [online]. 2010, č. 2 [cit. 21. 6. 2020]. Dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-40730210-korporatni-pravidla-compliance-a-novy-trestni-zakonik>
- KRÁL, V. K trestní odpovědnosti právnických osob – východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy. Trestněprávní revue. 2002, č. 8. ISSN 1213-5313.
- MALÝ, J. Ne/přičitatelnost některých trestných činů proti životu a zdraví právnické osobě. Právní rozhledy [online]. 2020, č. 10 [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.
- MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo. 2001, č. 3. ISSN 1211-2860.
- PELC, V. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. Bulletin advokacie. 2018, č. 11. ISSN 1210-6348.
- PIPEK, J. Princip ne bis in idem v konkurenci jurisdikcí. Trestněprávní revue. 2004, č. 4. ISSN 1213-5313.

- PRÁŠKOVÁ, H. Správní delikty právnických osob. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 1992, č. 4-5. ISSN 0323-0619.
- PRÁŠKOVÁ, H. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue. 2007, č. 9. ISSN 1213-5313.
- SVATOŠ, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Trestněprávní revue [online]. 2020, č. 1 [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: Beck-online.cz.
- ŠÁMAL, P. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Právní rozhledy. 2017, č. 5. ISSN 1210-6410.
- ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Trestněprávní revue. 2016, č. 11-12. ISSN 1213-5313.
- ŽDÁRSKÝ, Z. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. 2020, č. 1. ISSN 1213-5313.

Seznam použitých právních předpisů

- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. Volební období. Tisk. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. Volební období. Tisk. 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sběrka zákonů České republiky. 2010, částka 11, s. 354-464. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: Sběrka zákonů České republiky. 2012, částka 146, s. 5442-5453. ISSN 1211-1244.

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 33, s. 1026-1365. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. In: Sbírka zákonů České republiky. 2016, částka 51, s. 2346-2452. ISSN 1211-1244.
- Zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. In: Sbírka zákonů České republiky. 2017, částka 98, s. 3714-3747. ISSN 1211-1244.
- Zákon ze dne 24. května 2016, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. In: Sbírka zákonů České republiky. 2016, částka 70, s. 2938-2939. ISSN 1211-1244.
- Ústava České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1, s. 2-16. ISSN 1211-1244.
- Listina základních práv a svobod. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 17-23. ISSN 1211-1244.

Seznam použitých zahraničních právních předpisů

- Parliament of the United Kingdom. Criminal Law Act 1827. 7 & 8 Geo IV c. 28.
Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk>
- Parliament of the United Kingdom. Joint Stock Companies Act 1844. 7 & 8 Vict. c. 110.
Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk>
- Parliament of the United Kingdom. Limited Liability Act 1855. 18 & 19 Vict. c. 133.
Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk>
- Parliament of the United Kingdom. Interpretation Act 1889. 52 & 53 Vict. c. 63.
Dostupné z <https://www.legislation.gov.uk>

- Parliament of the United Kingdom. The Corporate Manslaughter and Corporate Homicide Act 2007. c. 19. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk>

Seznam použité judikatury

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. II. ÚS 840/14
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016

Seznam použité zahraniční judikatury

- DPP. v. Kent and Sussex Contractors (1944) KB 146, (1944) 1 All ER 119
- Ferguson v. Wilson (1866) LR 2 Ch App 77
- Chuter v Freeth Pocock Ltd (1911) 2 KB 832
- Meridian Global Funds Management Asia Ltd v Security Commission (1955) UKPC 5
- Mousell Bros Ltd v. London and North Western Railway Co (1917) 2 KB 836
- Pharmaceutical Society v. London & Provincial Supply Association Limited (1880) 5 App Cas 857
- Queen v. Birmingham & Gloucester Railway Co (1842) 3 QB 223
- R. v. ICR Haulage Co Ltd a Moore v. Bresler (1944) KB 551, (1944) 1 All ER 691
- Salomon v. Salomon & Co Ltd (1897) AC 22
- Tesco Supermarket Ltd v Natrass (1971) UKHL 1

Seznam ostatních zdrojů

- Czech Institute of Directors a Deloitte. Kodex správy a řízení společností ČR 2018. 1. vyd. Czech Institute of Directors, 2018. ISBN 978-80-270-4403-0.
- ISO standard 19600:2014 [online]. 2014 [cit. 12. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/62342.html>
- ISO standard 37001:2016. Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use [online]. 2016 [cit. 12. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/65034.html>
- Kodex správy a řízení společností ČR [online]. 2018 [cit. 25. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2019/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-cr-201-34812>
- Ministerstvo financí České republiky. O ministerstvu: Odborné studie a výzkumy, Kodex správy a řízení společností ČR (2018). MFČR [online]. 2019 [cit. 25. 7. 2020]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2019/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-cr-201-34812>
- Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika. Soustava státního zastupitelství: Nejvyšší státní zastupitelství. Činnost. Ostatní dokumenty. Aktualizovaná metodika NSZ – Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce. NSZ [online]. 2018 [cit. 15. 7. 2020]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/ostatni-dokumenty/>

Název práce v českém jazyce, abstrakt, klíčová slova

Vybrané problémy trestní odpovědnosti právnických osob

Abstrakt

Cílem práce bylo vymezit problémy aktuální právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob a spolu s vývojem právní úpravy České republiky a vývojem právní úpravy Anglie a Walesu zvážit, zda je možné převzít právní úpravu tak, jak je uplatňována v Anglii a Walesu, a použít ji v právním řádu České republiky. Z důvodů rozsáhlosti dané problematiky byly vybrány pouze určité problematické části právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Pozornost byla soustředěna na problematické části vybrané pouze z hmotněprávní části zákona.

Přístup k trestní odpovědnosti právnických osob se v angloamerickém systému různí jak na úrovni jednotlivých států do systému náležejících, tak na úrovních federální a státní. V první části diplomové práce je shrnut vývoj právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v zemích Anglie a Walesu, jakožto vybraných zástupců angloamerického systému právní kultury. Tyto země byly vybrány z důvodů osobní zkušenosti autora získané na studijním pobytu v zahraničí, konkrétně ve Velké Británii.

Prvním vybraným problémem je osobní působnost zákona, jež je problematická vzhledem k příliš velkému rozsahu osob, na něž se zákon vztahuje, tedy osob, jejichž jednání lze právnické osobě přičíst. Osobní působnost je vymezena negativním výčtem, tedy výčtem osob, na něž se zákon nevztahuje, a tedy které nemohou trestný čin, jež je právnické osobě přičitatelný, spáchat. Při vymezení nejen tohoto výčtu, ale i celé právní úpravy, by měla být zohledněna zásada subsidiarity trestní represe a výčet by tedy měl být vymezen účelně tak, aby byl splněn princip uplatnění trestněprávních prostředků, jakožto krajní možnosti. Problémem jsou i “prázdné schránky”, neboli právnické osoby bez majetku, jejichž trestní stíhání není účelné, a tedy porušuje zásadu subsidiarity trestní represe. Uvedení těchto právnických osob do negativního výčtu by mohlo být řešením dané situace. Žádoucí by však bylo i další zúžení osobní působnosti, a tedy rozšíření negativního výčtu právní úpravy.

Další problematika se týká věcné působnosti zákona, a tedy rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Tato úprava prošla velkou změnou, kdy byl pozitivní výčet trestných činů, za které může být právnická osoba trestně odpovědná, zaměněn za výčet negativní, tedy výčet trestných činů, které jsou z povahy věci právnické osobě nepřičitatelné. Evropská právní úprava rozsahu kriminalizace se v rámci jednotlivých států velmi liší, vybraný model se však zdá být vhodným řešením. Problémem je však i zde dodržení zásady subsidiarity trestní represe, a tedy

vymezení právní úpravy tak, aby zahrnovala případy, jejichž trestní stíhání je účelné. Negativní výčet není příliš precizně vymezen. Panuje tedy otázka, zda by nebylo lepším řešením vymezit rozsah kriminalizace jednání právnických osob za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku a hodnotit jednotlivé případy s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, a to v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe. Na druhou stranu, toto řešení by kladlo příliš velké nároky na orgány činné v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení by totiž musely rozhodnout, kdy je trestní stíhání právnických osob vzhledem k zásadě subsidiarity trestní represe účelné.

Další otázky vyvstávají ze zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti osob právnických na trestní odpovědnosti osob fyzických. Jedná se o zásadu, jež má v právní úpravě své opodstatnění. Umožňuje totiž řešit situace, které byly před přijetím právní úpravy velmi problematické. Díky této zásadě lze odsoudit právnické osoby za trestné činy i v případech, kdy nelze identifikovat fyzickou osobu pachatele. Tato situace nastává především u velkých korporací, kde není jednoznačné, která fyzická osoba trestný čin spáchala. Nemožnost identifikace fyzické osoby pachatele byla jedním z důvodů zavedení právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. Byť právní úprava ponechává prostor pro určité zneužití vzhledem k nepotrestání fyzické osoby pachatele, zneužití právnických osob k páčání trestné činnosti je dostatečným argumentem obhajujícím tuto právní úpravu. Zde se tedy nejedná o problematiku jako takovou, zásada spíše otevírá otázku, zda je takto vymezená trestní odpovědnost správným řešením.

Největší polemika panovala, především v době přijetí právní úpravy, ohledně institutu přičitatelnosti právnických osob. Právnická osoba, jakožto konstrukt bez vůle, není schopen naplnit složku volní a složku vědní, jež jsou nezbytné pro naplnění požadavku zavinění. Byl tedy vytvořen konstrukt, kdy je právnická osoba odpovědná za jednání osoby fyzické, jejíž jednání je osobě právnické přičitatelné. Aby bylo jednání právnické osobě přičitatelné, musí být naplněna formální i materiální podmínka přičitatelnosti, tedy musí se trestného činu dopustit osoba, jež je uvedena ve výčtu ustanovení § 8 odst. 1 TOPO a zároveň tato osoba musí jednat v zájmu či v rámci činnosti právnické osoby. Dále pak musí být jednání právnické osobě přičitatelné dle § 8 odst. 2 TOPO.

Navazující problematikou je “institut zproštění se trestní odpovědnosti právnických osob“, který umožňuje právnické osobě zprostit se trestní odpovědnosti v situaci, kdy došlo k trestněprávnímu excesu osob, jejichž jednání lze právnické osobě přičíst. Tento institut byl zakotven do právní úpravy zákonem č. 183/2016 Sb., TOPO, jedná se tedy o poměrně nový institut, jež obsahuje mnohé nejasnosti a způsobuje tak výkladové problémy. Vzhledem k absenci

důvodové zprávy k zákonné novele nejsou pojmy ani účel zákona vymezeny zákonodárcem. Dodatečné upřesnění zákonodárcem se jeví být jediným řešením, které by objasnilo tuto problematiku právní úpravu. Ponechávat vyplnění mezer v zákonné úpravě na výklad soudu lze považovat za narušení právní jistoty. Případným pozitivním dopadem právní nejistoty na praxi právnických osob by však mohl být větší důraz kladen na prevenci před pácháním trestné činnosti.

Posledním vybraným problémem jsou compliance programy, které mají působit jako programy prevence před pácháním trestné činnosti právnickou osobou. Tyto programy mají umožňovat i jakési vyvinění právnické osobě z trestní odpovědnosti v případě, že právnická osoba dodržela nastavený program, a tedy vykonala veškeré úsilí, jež po ní bylo možno spravedlivě požadovat. Problémem je však neexistence konkrétního vzoru, který by byl pro právnické osoby jakýmsi návodem, jak vytvořit efektivní compliance program. Dalším problémem je také nákladnost programu pro menší právnické osoby.

Závěrečná kapitola je věnována shrnutí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v Anglii a Walesu a konečnému zhodnocení, zda lze tuto právní úpravu převzít do českého právního řádu.

Klíčová slova: Trestní právo, trestní odpovědnost právnických osob, přičitatelnost

Název práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce, klíčová slova v anglickém jazyce

Chosen problems of criminal liability of legal entities

Abstract

The aim of the present thesis was to determine the problems of the current legislation of the criminal liability of legal persons and to consider whether it is possible to adopt the legislation as it is applied in England and Wales and use it into the legal order of the Czech Republic in compliance with the development of Czech legislation and England and Wales. Due to the extensiveness of the issue, only certain problematic parts of the legal order of the criminal liability of legal persons in the Czech Republic were selected. Attention was focused on the questionable parts selected only from the substantive part of the law.

The approach to criminal liability of legal persons is diverse in the Anglo-American system. Variation can be seen at the level of individual states belonging to the system and at the federal and state levels. The first part of the thesis summarizes the development of the legal liability of legal persons in England and Wales, which were selected as the representatives of the Anglo-American system of legal culture. These countries were chosen because of the author's personal experience, which was gained during studies abroad, specifically in the United Kingdom.

The first selected problem is the personal scope of the law, which is problematic due to the large range of persons to whom the law applies, i.e. persons whose actions can be attributed to a legal person. Personal scope is defined by a negative enumeration, i.e. a list of persons to whom the law does not apply, and therefore to the person who cannot commit a crime. In determination of not only this enumeration, but also in determination of the whole legal order, the principle of subsidiarity of criminal repression should be taken into account and the enumeration should therefore be effectively determined in compliance with the principle "ultima ratio", which means that the criminal law should only be used as a last resort.

Another problem is with the legal persons termed as "empty boxes". Those legal persons are legal persons without property, whose criminal prosecution is not expedient and thus violates the principle of subsidiarity of criminal repression. Including these legal persons in the negative enumeration could be a plausible solution to the situation. However, it would also be desirable to further narrow the personal scope, and thus to expand the negative enumeration in legal order.

Another issue concerns the material scope of the law, and therefore the extent of the criminalization of the actions of legal persons. This regulation went through a major change, when

the positive enumeration of criminal offenses for which a legal person may be criminally liable was replaced by a negative enumeration, i.e. the list of criminal offenses which are by their nature unacceptable to the legal person. European legal order on the extent of criminalization varies widely, however the chosen model seems to be the appropriate solution. On the other hand, the problem is also the observance of the principle of subsidiarity of criminal repression, and thus the definition of the legal regulation so that it includes cases whose criminal prosecution is expedient. The negative enumeration is not very precisely defined. The question therefore arises as to whether it would not be a better solution to define the extent of criminalization of legal acts for all crimes listed in a special part of the Criminal Code and to evaluate individual cases taking into account specific circumstances, in accordance with the principle of subsidiarity. However, this solution would place extensive demands on law enforcement authorities. Indeed, law enforcement authorities would have to decide when prosecuting legal persons is appropriate in view of the principle of subsidiarity of criminal repression.

Other issues arise from the principle of simultaneous and independent criminal liability of legal persons for the criminal liability of natural persons. This principle has justification in the legislation. It makes it possible to deal with situations, which used to be very complicated before the adoption of the legislation. Due to this principle, legal persons can be convicted of criminal offenses even in cases where the natural person of the offender cannot be identified, i.e. especially in large corporations where the question “which natural person committed the crime” is not always clear. The difficulty of identifying the natural person of the offender was one of the reasons for the introduction of the legal regulation of criminal liability of legal persons. Although the legal regulation leaves space for certain abuse, especially due to the non-punishment of the perpetrator of a natural person, the abuse of legal persons to commit a criminal offense is a sufficient argument to defend this legal regulation. Thus, this is not an ambiguous question as such, but the principle rather raises the question of whether criminal liability defined in this way is the right solution.

The biggest prevailing controversy, especially during the time of the adoption of the legislation, was regarding the institute of the imputability of legal persons. A legal person, as a construct without will, is unable to fulfill the free component and the scientific component, which are necessary for the fulfillment of the requirement of fault. Thus, a construct was created where the legal person is responsible for the actions of a natural person whose actions are attributable to a legal person. In order for the conduct to be attributable to a legal person, the formal and material condition of imputability must be met, i.e. the person stated in the enumeration of § 8 (1) Act on Criminal Liability of Legal Persons and Procedure against them, must commit the crime and at the same time this person must act in the interest or within the activities of a legal

person. Furthermore, the conduct must be attributable to the legal person according to § 8 para. 2 TOPO.

A related issue is the "institute of immunity from criminal liability of legal persons", which allows a legal person to acquire criminal liability in a situation where there has been a criminal excess of persons whose actions can be attributed to the legal person. Act No. 183/2016 Coll., TOPO, incorporated this institute in legislation, therefore it is a relatively new institute, which contains many ambiguities and hence causes problems with its interpretation. Due to the absence of an explanatory memorandum to the statutory amendment, the terms and purpose of the law are not defined by the legislator. However, additional clarification by the legislator seems to be the only solution, which would clarify this problematic legislation. Leaving the filling of gaps in the legal regulation for the interpretation of the court can be considered as a violation of legal certainty. However, the potential positive impact of legal uncertainty on the practice of legal persons could place more emphasis on crime prevention.

The last selected problem represents the compliance programs, which are to act as prevention programs against criminal activity by a legal entity. These programs are also intended to enable a legal entity to evade a legal person from criminal liability if the legal person has complied with the set program and has therefore made all the efforts that could be justly demanded of it. The problem, however, is the lack of a model that would be a guide for legal entities on how to create an effective compliance program. Another problem is the cost of the program for smaller legal entities.

The final chapter is devoted to a summary of the legal regulation of criminal liability of legal persons in England and Wales and the final evaluation of whether this legal regulation can be incorporated into the Czech legal system.

Keywords: Criminal law, criminal liability of legal persons, imputability

